- Nuoret, kirjasto, musiikki
- Joensuun seutukirjasto
- Musiikkibasaari
- Pirjo Hakuni
- AP Sarjanto

INTERVALLI

Nro 2
2011

Intervalli

Musiikkikirjastoalan aikakausjjulkaisu
ISSN 1796-7392
24. vuosikerta
Julkaisija Suomen musiikkikirjastoyhdistys ry
www.kaapeli.fi/~musakir
musakir@kaapeli.fi

...

Päätoimittaja
Heikki Poroila
Tikkurilan kirjasto, Lummetie 4, 01300 Vantaa
Puhelin 09-8932 2201, heikki.poroila@gmail.com

...

Intervalli-lehti julkaistaan vuonna 2011 neljänä PDF-muotoisena verkkolehtenä.
Lehti on maksutta kiinnostuneiden luettavissa ja ladattavissa julkaisijan verkkosivuilta.
Lehdestä saa valmistaa paperikopioita yksityiseen käyttöön sekä kirjastoissa tavanomaiseen lukusali- ja lainauskäyttöön. Lehden kopioiden myyminen on kiellettyä.
Lehdessä julkaistava aineisto on pääosin tekijänoikeuden suojaamaa.

...

Intervalli 2/2011

3 ▪ Heikki Poroila *Oman hännän nostamisesta*
4 ▪ A. P. Sarjanto *..., mutta onnellinen mies*
12 ▪ Pirjo Hakuni *Musiikki, Yle Radio 1 ja kotiseutu*
22 ▪ Olli Koponen *Nuoret, kirjasto, musiikki*
26 ▪ Jaska Järvilehto: *Musiikkibasaarin suunnittelijan päiväkirjasta*
28 ▪ Katri Piepponen *Kokoelmatyön kokemuksia Joensuun seutukirjastossa*
32 ▪ Heikki Poroila *Haasteita, haasteita, haasteita*
43 ▪ Abstract in English

...

Lehdessä olevat valokuvat Heikki Poroila, ellei toisin ole merkitty.

Oman hännän nostamisesta

”Vaikka kirjaston keskeinen yhteiskunnallinen tavoite on informaation tasa-arvoinen saatavuus, on kuitenkin resurssien puitteissa syytä miettiä, miten mielekästä on pitää yllä vähemmän käytettyjä toimintoja kuten musiikkikirjastoja ja multimediatallenteiden lainausta.” (Sami Serola ja Pertti Vakkari: Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa, OKM 12.5.2011, s. 99)

Selvityksen tekijät eivät osallistuneet mitenkään yllä siteeratusta toteamuksesta käynnistyneeseen verkkokeskusteluun. Kirjastot.fi:n keskustelut lienevät Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksella vähemmän käytettyjä tiedonlähteitä tai sitten ei kukaan vaan katsonut tarpeelliseksi myöntää meille karua totuutta.

Mikä on kirjaston käytössä ”vähemmän”? Vähemmän kuin edellisenä vuotena vai vähemmän kuin pitäisi? En muista koskaan nähneeni mitään kirjastonkäytön määrällisiä tavoitenormeja. En myöskään muista kenenkään huolestuneen parinkymmenen musiikkipalveluiden kasvuvuoden aikana siitä, että musiikkia olisi lainattu liian paljon.

Kirjastossa on aina ”vähemmän käytettyjä” palveluita, kaikki eivät millään voi saada osakseen määrettä ”enemmän”. Sillä ei ole mitään tekemistä näitten palveluiden arvon ja hyödyn kanssa. Filosofian pääluokkaan kuuluvien kirjojen lainaus on tuskin koskaan päässyt edes hetkellisesti pois kategoriasta ”vähemmän käytetyt palvelut”. Silti epäilen, ettei Tampereen yliopistossakaan koskaan päädyttäisi yhdistelmään ”filosofinen kirjallisuus ja multimediatallenteiden lainaus”.

Vakavasti puhuen on aika masentavaa, että joudun vuoden 2011 Intervallin molemmissa alkuvuoden numeroissa nostamaan esiin ainakin näennäisesti musiikinvastaisia ilmiöitä. Eikö todellisuutta tunneta tätä paremmin vai onko vain aika arveltu kypsäksi resurssien uusjaolle?

Jos musiikkia mätkitään kestämättömin perusteluin sen takia, ettei sen monipuolisia palveluita ja suosiota asiakkaiden keskuudessa tunneta, täytyy meidän ammattikuntana katsoa myös peiliin. Maksammeko nyt siitä, että olemme tottuneet vetäytymään tuiverruksista omiin oloihimme? Olemmeko jättäneet PR-työn hoitamatta kollegoiden, yliopistoväen tai median suuntaan? Myönnän ainakin itse olleeni tässä suhteessa passiivinen. En ole esimerkiksi tullut kutsuneeksi Sami Serolaa tai Pertti Vakkaria kiertokäynnille modernin yleisen musiikkikirjaston maailmaan. Olisi ehkä pitänyt.

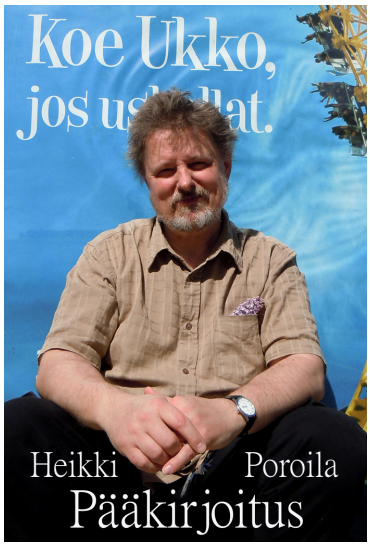

Olemme aina olleet huonoja kehumaan työtämme. Ehkä senkin takia noin kymmenesosan volyymiämme yleisten kirjastojen toiminnasta voi kuvata ”vähemmän käytetyksi” ilman yleisiä vastalauseita. Tilanne ei ole pelkästään ikävä, vaan enemmänkin sietämätön.

Osaammeko tehdä asialle jotain? Uskallammeko tehdä? Tuore Kirjastolehden numero 3/2011 on tulvillaan musiikkiin liittyviä myönteisiä juttuja. Sellaisen pitäisi olla sääntö eikä harvinainen poikkeus.

Hyviä omanhännännostatuskeinoja voi pohtia vaikka lomalaitumilla. Kerrotaan niistä sitten vaikka syyskuun lehdessä.

…, mutta onnellinen mies

AP Sarjanto

■ Sain joulun alla 2009 Oskar Merikannon käsikirjoituksiin liittyneen sähköpostiviestin. Muusikko **A. P. Sarjanto** otti yhteyttä, kun oli saanut lahjaksi muutamia Merikannon käsikirjoituksia ja hankkinut käsiinsä tekemäni teosluettelon. Miehen nimi oli hämärästi tuttu, mutta hänen musiikkiaan en ollut aiemmin kuunnellut. Pistin kolme tuohon mennessä ilmestynyttä albumia kuunteluun ja innostuin. Laulaja-lauluntekijän aivan oma ääni niin tekstien kuin musiikinkin osalta sytyttivät kiinnostuksen, jonka eräänä seurauksena päätin pyytää muusikkohaastattelun Intervalliin. Kun AP oli juuri muuttamassa Janakkalan Harvialasta Hämeenlinnaan, vanhaan kotikaupunkiinsa, jouduimme odottamaan remontin valmistumista. Sitten otin kameran ja nauhurin matkaan kodikkaaseen hämeenlinnalaiseen rintamamiestaloon ja tässä tulos. – Heikki Poroila ■

Miten keskelle Beatle-maniaa vuonna 1964 syntyneestä duunari Ari-Pekka Sarjannosta tuli laulaja-lauluntekijä?

Mä olen aina ollut kiinnostunut musiikista. Mulla oli 12 vuotta vanhempi, nyt jo edesmennyt muusikkoveli **Kalevi Sarjanto**. Siinä vaiheessa kun muut kuuntelivat **Hurriganesia**, meillä kuunneltiin jazzia ja klassista. Kun mä siitä kasvoin, omat kiinnostuksen kohteet liittyivät lähinnä erilaiseen instrumentaalimusiikkiin, kuten **Frank Zappaan**. Vaikka tajusin olevani jotenkin musikaalinen, ei tullut koskaan mieleen ruveta itse soittamaan jazzia, koska se lähtökohtaisesti on virtuoosikamaa.

Koin kyllä olevani taiteellisesti lahjakas, mutta kahta asiaa en vaan jostain syystä koskaan kokeillut, kirjoittamista ja säveltämistä. Kuvataiteita, näyttelijänhaaveita, enemmän sellaisia nuoren miehen unelmia, enemmän halu olla joku kuin varsinaisesti tehdä jotain.

Vähän yli parikymppisenä olin aika tuuliajolla, kunnes löysin vaimon joka ei suostunut kattelemaan sitä haahuilua ja menin Metsä-Serlalle töihin. Yhtäkkiä tykkäsin siitä ruumiillisesta työstä, diggailin musaa ja luin paljon kirjoja, olin vähän runopoika luonteeltani. Sitten rupesin harjoittelemaan judoa, otin jonkinlaisen pesäeron sellaisesta haihatteluelämästä.

Tein ruumiillista työtä, asui maalla, kuljin mopolla töissä ja kävin kalassa, treenasin judoa. Ei käyneet enää mielessäkään kulttuurihengailut, joihin oli liittyneet tietysti kaikki asiaankuuluvat lieveilmiöt. Mä hautasin kaiken sen pohjamutiin. Tunsin että tämä on todellista hyvää elämää, luonnon keskellä, välillä käyn rankaisemassa itseäni judosalilla. Halusin olla suoraselkäinen mies, joka tekee työnsä hyvin ja puhuu totta. Piste.

1990-luvun alkupuolella kerran iltavuorossa menin tupakalle lastauslaiturille Vanajan rantaan, jossa on vastapäätä Hämeen vanha linna. Oli jo myöhäistä syksyä, linna oli hienosti valaistu. Siinä vieressä on vanha puutaloalue ja lyseo, jossa mä kävin koulua. Mulle tuli yhtäkkiä olo, ettei tässä nyt kuitenkaan näin pitänyt käydä, mustahan piti tulla jotain vähän erikoista, jonkinlainen suurmies. Siitä syntyi runo *Tupakkatauolla*. Se oli vahva kokemus, tajusin kirjoittaneeni jotain, jossa oli oikeasti jotain sydämestäni ja ajatuksistani. Aivan eri tason kamaa kuin mitä olin joskus nuorempana minä-tahdontaiteilijaksi -kiimassa tuhertanut, matkinut Kauko Röyhkää tai ketä tahansa. Siinä jutussa oli oma ääni ja oma elämä mukana.

Siitä seurasi hyvin intensiivinen runojenkirjoittelun kausi. Luetutin runoja kavereille ja jotkut kehuivat niitä kovastikin. Lähetin niitä johonkin kustantamoonkin, mutta sieltä joku asiallisesti totesi että nämä ovat vähän kliseisiä, tavoiteltu työläistunnelmaa ja muuta sellaista. Otti aika paljon päähän kun tajusin, ettei siellä uskottu, että olen oikeasti tehtaalla töissä. Sen seurauksena runot jäivät vähän niin kuin pöytälaatikkoon, kunnes pari vuotta myöhemmin – ehkä 1995 – olin tiskaamassa ja kuuntelemassa radiosta jotain suomalaista lauluntekijää ja laulun sanoja, jotka tuntuivat kovasti vasemmalla kädellä hutaistuilta. Tuntui siltä, että kyllä sitä voisi itsekin parempia tehdä.

Kaivoin runot esiin, otin kitaran käteen. Kun en omasta mielestäni osannut soittaa riittävän hyvin, siitä tuli jotenkin sellaista folk-tyylistä juttua. *Tupakkatauolla* syntyi hyvin äkkiä ja tajusin löytäneeni jonkinlaisen kanavan siinä hetkessä, koko elämän ajan etsimäni tavan sanoa niitä asioita joita olin halunnut sanoa. Kun mä löydän tärkeitä asioita elämästä, niin tulee palava halu jakaa niitä ajatuksia muiden kanssa, että tajuatteko te muutkin, näin on hyvä elää ja vastaavaa. Mun lauluissanihan on kertojalla tällainen saarnaajan asenne. Sen tajuamisen jälkeen alkoi tulla tekstejä ja lauluja valtavalla voimalla.

Olin armeijassa ystävystynyt **Tommi Vikstenin** kanssa, ja otin yhteyttä kertoakseni, että olen nyt tehnyt biisin. Tommi siihen tietenkin ensin että jahas, eikä ruvennut ollenkaan rohkaisemaan tai lupailemaan levydiiliä. Pyysin kuitenkin mahdollisuutta tulla esittämään hänelle jotain lauluista. Kolmen laulun jälkeen Tommi sanoi, että toi on parasta musiikkia mitä hän on kuullut suomen kielellä kymmeneen vuoteen. Levy pitää tehdä

ehdottomasti. Tommi oli silloin ja on aina ollut mulle peili. Kun monet niistä lauluista ei kuitenkaan ole ihan heti aukeavia tai tanssittavia – svengitöntä musiikkia jo vuodesta 1998! – niin Tommi on mulle tärkein kuulija. Jos biisi on sekä Tommin että mun itseni mielestä hyvä, niin en välitä muiden mielipiteistä ollenkaan. Olemme niin samassa maailmassa joidenkin musiikin kulmakivien osalta, siinä mitä pidämme tärkeänä, aitous, rehellisyys ja se, että jostain on todella kysymys, kun lauletaan.

Ensimmäisellä levyllä tultiin kyllä aika paljon kiven alta valtavalla voimalla. *Luuserin laulu* on myös ensimmäisiä valmistuneita tekstejä ja lauluja. Se kertoo suoraan omasta elämästäni, kun nousukausi muuttui lamaksi. Totuuden kertomisen liekki oli kova. Siinä oli sellaista maalaisprofeetan meininkiä, vahvimmillaan ehkä laulussa *Voima*. Jos laulussa ei ole fantasiahenkilöä tai nimeltä mainittua henkilöä, niin kyllä se minusta itsestäni kertovat.

Ensimmäinen levysi sain erinomaisen vastaanoton, sitä pidettiin harvinaisen kypsänä ensilevytyksenä. Yhdellä jos toisella oli varmasti isot odotukset jatkon osalta. Miten homma lähti siitä eteenpäin kulkemaan?

Ensimmäisen levyn jälkeen yritin kaksi vuotta elättää itseni sillä tavalla, että käyn pubeissa soittamassa. Mutta ei tällaisesta kotitontusta ja ukkomiehestä siihen ollut. Ei ollut riittävää paloa. Aikakin oli aika karua oman materiaalin esittämiselle, ei siitä tullut mitään. Olin varannut aikaa biisien tekemiseen, oli tarkoitus tehdä lauluja myös muille, ja kyllähän niitä jokunen syntyikin. Mutta kyllä mä menin sen kanssa ihan kipsiin, että pitäisi ruveta tahkoamaan rahaa musiikilla. Minulle oli ajatus tehdä laulua sillä silmällä, että siitä pitäisi saada mahdollisimman paljon rahaa, se oli todella vastenmielinen.

No mä menin itkemään paikallislehteen, johon olin kirjoittanut jonkun verran pakinoita, että olisiko heillä minulle töitä. Kun siellä aukesi toimittajan paikka, niin mä puhuin päätoimittajan ympäri ja se otti mut lehteen töihin. Ehkä siinä vähän auttoi, että olen syntyperäinen hämeenlinnalainen ja tunnen paljon ihmisiä. Ehkä juuri koulutuksen puutteen takia mulla oli myös oma kynänjälki, ja ihmisten oli haastatteluissa helppo avautua mulle, kiltille maalaismiehelle.

Vuosikausien lehtikirjoittaminen on kyllä tyhjentänyt sen puolen aika hyvin. Käytännössä lähinnä teen lauluja ja sitten vähän työkseni muuta tekstiä, mutta en runoja sinänsä. En ole sellainen muistikirja taskussa kulkeva lauluntekijä, joka tekee joka päivä huomioita ympäristöstään.

Uusimmistakin teksteistäsi huokuu jonkinlainen maalaisuus, kaikki moderni sanasto ja kuvasto loistaa poissaolollaan. Miten tällainen ajattomuus menee läpi esimerkiksi keikoilla.

Mä olen vanhan maailman ihminen. Eikä se viesti välttämättä kauhean hyvin menekään perille. Kun lauluissa ei ole tätä päivää piirun vertaa, ei teksteissä eikä saundeissa, niin niistä tykkäävät vain ne jotka niistä tykkäävät. Ensimmäinen levy sai loistavat arvostelut, *Suurenmoista, Jeeves* oli Ylen soitetuimpien listalla vaikka kuinka kauan. Minä ja kaikki muut oltiin sitä mieltä, että homma oli sillä selvä. Mutta levymyyntiä ei sitten kuitenkaan ollut paljon paskaakaan.

Mun oli siinä vaiheessa vaikea hyväksyä sitä, etteivät ilta- ja naistenlehdet tai edes musiikkilehdet olleet meikäläisestä kiinnostuneita. Mulla oli EMI:n aikoina jopa PR-ihminen, joka yritti selittää naistenlehdille, että tässä olisi lauluntekijä, joka kertoo parisuhteesta, ei sen lakkaamisesta tai

rakastumisesta. Mutta lehdistä todettiin vain, etteivät he tee juttuja tuon näköisistä tyypeistä, niillä ei myydä yhtään lehteä.

Se oli totta, mutta sitä oli vaikea hyväksyä. Nyt sille voi jo nauraa, mutta siinä vaiheessa se oli tosi tylyä kuittia. Pelkkä musiikki ei riittänyt, enkä mä pystynyt tarjoamaan sellaista kokonaispakettia, joka olisi antanut riittävästi julkisuutta ja nostetta levymyynnille. Yhden jutun Iltalehti teki. Mä panin puvun päälle ja painuin Helsinkiin että no nyt! Lopputuloksena on pieni kahden palstan juttu otsikolla ”Trukkikuski teki ensilevyn”. Seuraavalla sivulla oli koko aukeaman juttu tytöstä, jonka äiti oli joku julkkis. Jutun idea oli, että tyttö ”ehkä tekee sinkun syksyllä”.

Aika nopeasti pääsin kuitenkin yli, tajusin että musiikkimaailma on nuorten maailma. Mun musiikistani pitävillä ei välttämättä ole edes CD-soitinta. Näin se vain menee. Mutta mä olen rakastunut marginaalissa olemiseen, koska nykyään olen AP-Klubin ansiosta koko ajan muusikkojen kanssa tekemisissä, saan soittaa ja laulaa. Aina välillä tulee myös tähtihetkiä. Viime vuonna Kaustisilla oli iso hääkuoro, 38-henkinen jousiorkesteri ja bändi mua säestämässä, yleisöä varmaan 4000 henkeä siinä nokan edessä, se riitti kyllä mulle.

Kun olen pysynyt marginaalissa, kertaakaan ei ole tarvinnut tehdä mitään luokatonta eikä koskaan talloa kenenkään varpaille eikä tuhota ketään. Olen myös saanut pysyä tavallisena ihmisenä. Olen täysin sinut tilanteen kanssa.

Onko perusteltua olettaa tekstiesi perusteella, että olet enemmän tai vähemmän ns. pienen ihmisen puolella?

En sinänsä koe itseäni ”pieneksi” ihmiseksi, mutta elämän taistelussa olen kyllä vähän vilttiketjussa. Mulla ei ole voittamisen tai onnistumisen kipinää, vaan tyydyn aika helposti tappioon tai tasapeliin. *Luuserin laulussa* päähenkilö jää pähkäilemään sen sijaan että toimisi. Mutta en pidä tätä sinänsä huonona asiana. Kyllä minäkin tykkään onnistumisesta ja aplodeista tai että tehdään erilaisia juttuja, mutta sellaista paloa ei ole, että rupeaisin hirveästi menestymisen eteen tekemään.

Syy tällaiseen kunnianhimon puutteeseen on se, että mä olen aina saanut olla niin onnellinen. Lapsuudenkotini oli onnellinen ja nuoruuden sekoilujen jälkeen löysin ihanan vaimon. Mä olen niin hemmetin onnellinen ihminen, etten kaipaa mitään enempää.

Mun lauluni kertovat kaikki onnen tai onnen kipinän löytämisestä. En ole kuten ystäväni **Timo Rautiainen**, joka kertoo kauheita tarinoita siitä, minkälaista ihmisten elämä on. Mulla laulu päättyy aina jonkinlaiseen johtopäätökseen, yleensä niukasti positiiviseen. Mä saarnaan, että elämä on kovaa ja kauheaa, mutta lauluissa yritän näyttää, miten sen kaiken voi kestää. Teen lauluja selviämisestä ja siitä, miten säilytetään onnellisuus, vaikka maailma on aika paha.

Kerro vähän musiikillisen ilmaisusi juurista ja innoittajista…

Mun musiikkini on kuulijalle varmasti vähän sillisalaattia, koska velipojan levyjä kuuntelemalla sain varsin monipuolisesti vaikutteita. Yksi iso vaikuttaja on ollut **Jethro Tull**, jonka folk rock -levyt erityisesti tekivät syvällisen vaikutuksen. Mun riffimaailmani on paljon sieltä kotoisin. Sitä kautta innostuin brittiläisestä ja irlantilaisesta perinnemusiikista. Sitten aloin kuunnella **Dylania** ja joku *Lonesome death of Hattie Carroll* oli esimerkki siitä, millaisista asioista sitä pitää laulaa jos laulaa.

Mutta laulujen tekemistä mä opiskelin varsinaisesti kuuntelemalla Tuomari Nurmion lauluja, lukemalla tekstejä, miettimällä sen ratkaisuja. Nurmio on ollut suuri vaikuttaja, jota olen myös apinoinut ihan suoraan. Mähän olen hämärästi kristillinen ihminen. Mulla ei ole mitään, mitä voisi uskoksi sanoa, mutta mussa elää pieni toivonkipinä siitä, että kaikelle tälle inhimilliselle kärsimykselle löytyy jokin onnellinen loppu. Se luo musiikkiini ehkä hiukan gospelin sävyä, ei välttämättä musiikillisesti, mutta esitystapaan.

Kun menin ensimmäistä kertaa studioon mikin eteen, mulla ei ollut aavistustakaan, miten pitäisi laulaa. Tommi käski laulaa kuin olisin omassa olo-

huoneessa. Sen jälkeen mä olen laulanut sillä tavalla ja se vaikuttaa paljon saundiin. Tommi loi kahden ensimmäisen levyn saundin, kolmannella olen ottanut itse enemmän vastuuta. Ekalle levyllä ollut rock-saundi ei ollut tullut itselleni mieleenkään.

Lauluissasi ei ole juurikaan huumoria – ei ainakaan tavalla, joka todennäköisesti naurattaisi suurempia kansanjoukkoja. Onko se sinulle vieras maailma?

On se aika vieras. Laulun tekeminen lähtee aina jostain oivalluksesta, eikä se yleensä ole humoristinen vaan enemmänkin koskettava. Mutta joitakin kappaleita olen tehnyt, jotka menevät huumorin piikkiin. Jotenkin en kokenut niitä sopiviksi omille levyilleni, mutta lahjoitin ne **Lautamajan Juhanille**, jolla on bändi nimeltään **Bill Hota & The Pulvers**. Laulut on taidettu jo levyttää, mutta luultavasti itse levyä ei ole vielä julkaistu. *Maailman Luonnonsäätiön humppa* ja *Oletko valmis rokkaamaan* taisivat olla nämä Hotalle antamani biisit.

Ensimmäisen ja viimeisimmän levysi välillä ehti kulua 9 vuotta, mutta kuulija ei sitä välttämättä huomaa. Onko sinulla minkäänlaista tarvetta ”kehittyä” tai muuttua lauluntekijänä? Minkälainen tulee olemaan seuraava levysi?

Ehkä se musiikki on kuitenkin mennyt folkimpaan suuntaan koko ajan. Jos Vikstenin Tommi löysi vähän rock-henkeä ensimmäiselle levylle, toisessa oli jo ihan selkeästi kantri-kappaleitakin kuten *Iso tie*. Kolmannella levyllä tyylini on pelkistynyt puhtaaksi folkiksi. Mun haaveeni on, että levy tehdään porukalla yhdessä ollen ja mahdollisimman livenä. Sekin sovittiin, että jos ei mokata pahasti, niin ensimmäinen otto on myös lopullinen. Sellainen muistikuva mulla on, että yli puolet on soitettu sisään yhdellä otolla. Melkein siis kuin konsertissa, ja se kuuluu levyltä. Orgaaniset saundit johtuvat huonetilasta ja yhdessä soittamisesta.

Taas olisi varmaan uuden levyn aika, mutta kun menin innostumaan tästä soittamisesta. Ennen ensimmäisen levyn julkistamista en ollut tehnyt yhtään julkista keikkaa, en soittanut missään bändissä enkä esiintynyt laulajana. Mutta tällä hetkellä olen keskittynyt eniten juuri soittamiseen. Mulla on tällä hetkellä kaksikin bändiprojektia käynnissä, joissa olen mukana soittajan ja laulajana, en lauluntekijänä. **Culainin koirat** esittää **The Poguesin** tuotantoa suomenkielellä ja toinen, **Petty Pilgrims** soittaa vähän perinteisempää kansanmusiikkia, irlantilaista ja amerikkalaista.

Mä tein aikanaan teatterille jutun, jossa käänsin **Leonard Cohenin** lauluja suomeksi ja niitä sitten esitettiin. Nyt on uusi projekti käynnistynyt, kun Hämeenlinnan teatteriin dramatisoidaan **Frank McCourtin** kirja *Seitsemännen portaan enkeli*. Se kertoo köyhien ihmisten elämästä Irlannissa ja siihen sisältyy paljon lauluja. Mulla on ollut haaveena tehdä levy, jolla voisin soittaa irlantilaista musiikkia. Omilla levyilläni en ole soittanut mitään, olen antanut ammattilaisten hoitaa sen puolen. Nyt osaan soittaa sen verran hyvin tätä irlantilaista buzukia ja mandoliinia, että haluan levylläni myös soittaa.

Mun hommani tässä teatteriesityksessä on kääntää parisenkymmentä irkkubiisiä ja myös soittaa esityksissä ja näytellä joku pieni rooli. Kyllä se varmaan niin menee, että seuraavaksi toteutan vanhan haaveeni ja teen levyllisen irlantilaista musiikkia. Toisaalta paluumuutto Hämeenlinnaan luultavasti synnyttää taas lauluja, kunhan olen toipunut näistä remonttihommista. Mähän rakastan vanhaa koti-

kaupunkiani ja saatan jossain vaiheessa tehdä siitä jonkun teemalevyn.

Laulujasi kuunnellessa kiinnittyy huomio poikkeaviin soinnutuksiin ja rytmillisiin ratkaisuihin, jotka eivät kuulu folkin perusjuttuihin. Onko tämä ollut tarkoituksellista?

Mä haluan aina rikkoa perinteisiä kaavoja ja rakenteita. Tykkään vanhasta tyylistä, mutta haluan tuoda siihen mukaan aina myös jotain omaa. Kymmeniä vuosia folk-musiikkia soittaneet muusikot kiroavat, kun joutuvat säestämään mua ja sointukierrot menevät välillä ihan toisella tavalla kuin mihin he ovat tottuneet. Kaikki se on täysin tietoista, jotta se kuulostaa AP:ltä.

Säveltäminen on ollut minulle aina paljon helpompaa. Tekstin kanssa on vaikeampaa, mutta kun olen keksinyt, mistä laulu kertoo, sen tunnelman, niin sävellys syntyy. Mua on aina ärsyttänyt jutut siitä, kuinka **Reino Helismaa** teki laulun ihan mistä tahansa tyyliin tee laulu traktorista – ”Isällä oli traktori, sen oli ostanut naapurin faktori”. Ei se ole mikään oikea laulu, jolla on mitään merkitystä kenellekään.

Toisaalta suhtaudun ehkä yltiövakavasti siihen, että itsellä on aina jotain sanottavaa. Ehkä olen mennyt liiankin pitkälle, välillä voisi olla hyvä vähän keventää. Eihän se estä syvällisiä johtopäätöksiä, että laulu on kevyt. Kyllä silläkin lailla syntyy isoja. Yksi parhaista lauluistani on *Maailma nukkuu* kakkoslevyllä. Siinähän odotellaan bussia aamusella vaimon kanssa ja ihmetellään, kun koko muu maailma nukkuu. Pinnalta katsoen ei mitään erityistä, mutta loppujen lopuksi siitä tuli tosi puhutteleva laulu, josta on tykätty paljon.

Olet tehnyt jonkun verran lauluja myös muille artisteille. Ovatko ne pöytälaatikosta poimittuja vai varta vasten tehtyjä?

Mulla on pöytälaatikossa erittäin vähän mitään valmiina. Kun **Vesku Loiri**, suuri idolini, levytti pari lauluani, se oli iso juttu ja elinikäisen haaveen toteutuminen. Kun tarjoutui tilaisuus tehdä kipaleita Veskulle, niin kyllä mä ne tietenkin tein. Mutta ei niitä helposti ole koskaan syntynyt tilaamalla. Sitä ennen en varmaan moneen vuoteen ollut tehnyt yhtään laulua. Toi kertoo paljon siitä, että mä en elä mitään laulun tekijän elämää. Laulujen tekeminen ei ole mun elämässäni mitenkään läsnä muuten kuin silloin, kun tulee tarve. Mutta soittaminen on tällä hetkellä päivittäistä. Kun aikaisemmin ajattelin, etten pysty mitään kunnolla soittamaan, niin tämähän on nyt yhtä hurmiota.

Sellainen tunne mulla on, että elämä vie kuin kuoriämpäriä, mutta koko ajan hyvään suuntaan. Jos olisin itse kaikesta päättänyt, olisin varmasti tehnyt paljon tyhmempiä ratkaisuja. Jotenkin vaan en onneksi ehdi päättää mitään, vaan elämä päättää puolestani. Saattaa hyvinkin olla, että tämän soittoinnostuksen takia seuraava oma levyni on sellainen, jossa lähestyn lauluja ensimmäistä kertaa musiikin kautta. Tähän asti laulut ovat syntyneet aina idea, tekstin, ytimen kautta. Mutta jos jotain uudistumista voisi tapahtua, niin se olisi juuri musiikin ehdoilla toimimista.

Lienee aika harvinaista, että laulaja-lauluntekijä rupeaa soittavaksi muusikoksi vasta jälkikäteen. Kerro vielä vähän tämän soittoinnostuksen syistä.

Kyllä se oli lähinnä kiinni siitä, etten kokenut olevani riittävän osaava. Menetin vasemmasta kädestä yhden sormen työtapaturmassa ja sen takia kitaran soitto on ollut vähän hankalaa. Tavallaan tyydyin tavalliseen rämpyttelyyn, koska en uskonut pystyväni juuri enempään. Sitten Cohen-projektia varten ostin halvan mandoliinin soittaakseni yhden biisin, niin sointukarttoja tutkiessani tajusin, että kolmellakin nakilla pystyy soittamaan paljon, koska ääniä on vaan neljä.

Päätin soittaa mandoliinia yhden vuoden tosissani nähdäkseni mitä siitä ehkä tulee. Vuoden kuluttua ostin itselleni vuoden 1966 Gibsonin mallin. Kehitys on ollut aika hidasta, mutta vääjäämätöntä. Nykyään pystyn soittamaan kappaleita, joita aikai-

semmin en olisi missään tapauksessa uskonut pystyväni hallitsemaan. Se on kova juttu. Soittaminen rivissä, porukassa muiden joukossa, se on ollut hieno kokemus.

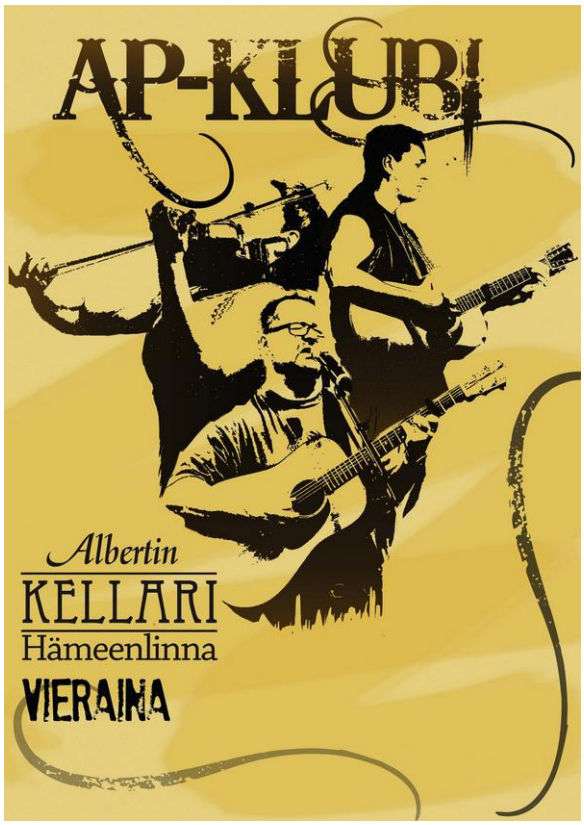

Sinua liikuttaa Hämeenlinnan keskustaan myös AP-Klubi, mistä siinä oikein on kysymys?

Mä olen pyörittänyt Hämeenlinnassa AP-Klubia jo kuusi vuotta. Homma alkoi toisen levyn julkistamistilaisuudesta, jossa soiteltiin kavereitten kanssa koko ilta. Muutaman vuoden kypsyttelin ajatusta kivasta musiikkitapahtumasta, jossa voisin kerran kuukaudessa mennä laillisesti pubiin soittelemaan ja tissuttelemaan kavereitten kanssa. Järkeilin, että pikkukaupungissa sen täytyy olla keskellä viikkoa, ja aika aikaisin. Tarkoitus oli alussa tuttuja ja tutun tuttuja kutsumalla järjestää soitto, mutta homma lähti hyvin pyörimään ja nyt se on kuusi vuotta pyörinyt joka kuukauden viimeisenä keskiviikkona.

AP-Klubilla on yleensä kolme esiintyjää. Alussa on yleensä sooloveto, sitten joku pienempi yhtye, lopuksi vähän isompi kokoonpano. Akustista musiikkia mielellään, ja enimmäkseen vain musiikkia. Kerran on **Erkki Saarela** käynyt vetämässä *Mysterio buffon*. Klubi on yleisölle ilmainen, muusikot tulevat kulukorvauksin ja muonat & majoituksen päälle. Kauhea tunku sinne on koko ajan, koska siitä on muotoutunut todellinen perhetapahtuma, jossa keskitytään kuuntelemaan musiikkia eikä örveltämään. Klubia pidetään Albertin kellarissa kirkon takana vanhassa Piparkakkutaloksi kutsutussa rakennuksessa.

Vaikka klubi kantaa mun nimeäni – jotta ihmiset tietävät, että kyseessä on vähän tällainen aikuisten juttu eikä mikään rock-baari – ja olen ollut siinä monessa mielessä vastuullinen, mitään palkkaa en hommasta saa. Kun eivät muusikotkaan, niin miksi minäkään. AP-Klubin pyörittämisen helppous perustuu nykyään Facebookin kätevyyteen, sitä mä käytän kaikessa yhteydenpidossa.

Minkälainen suhde sinulla muuten on verkkomaailmaan ja sen mahdollisuuksiin? Katselin vähän huolestuneena, että verkkosivujasi ei ole vähään aikaan päivitetty…

No se on ihan oma syyni, mä en ole jaksanut toimittaa uutta materiaalia webmasterille. Se on todellinen häpeäpilkku, jota mä mietin koko ajan. Mulla ei ole mitenkään verkonvastainen asenne, mähän olen toimittaja ja tottunut käyttämään verkon työkaluja. Mun arvomaailmani on ehkä vanhassa maailmassa, mutta kyllä näitä uusia työkaluja voin käyttää ongelmitta. En ole teknisesti vanhanaikainen, vaikka tykkään vanhoista asioista.

Oman musiikin levittäminen verkon kautta voisi olla mun kaltaisen marginaaliartistin kohdalla hyvä idea, jota en kyllä ole vielä kehitellyt. Mä olen pahamaineisen laiska tämäntyyppisissä asioissa, mutta mitään periaatteellista estettä ei ole. Olisihan se kiva, jos kotisivuilta voisi saman tien kuunnella, minkälaista musiikkia se AP oikein tekee. Toistaiseksi niitä löytyy vaan MySpacen puolelta, siellä on viisi kappaletta kuunneltavana.

Lopuksi vielä pakollinen kysymys Intervallin haastateltaville: minkälainen suhde sinulla on kirjastoon tai musiikkikirjastoon?

Mä olen intohimoinen ja samalla huono kirjaston asiakas. Lainaan aina kauheasti tavaraa, joka leviää ympäri kämppää. Sitten mä maksan sakkoja, kun en saa niitä ajoissa takaisin. Mä käytän myös paljon musiikkikirjastoa, vaikka olen sinänsä sellainen, joka haluaa myös omistaa sen musiikin. Mutta mä kaipaan niin paljon musiikillisia virikkeitä, etten mä pärjäisi ilman kirjastoa. Hämeenlinnan kirjastosta on löytynyt vaikka mitä. Romaaneja

luen nykyään vähemmän, mutta elämäkertoja ja helppotajuista filosofiaa kuluu ja tietoteoksia. Nyt tosin innostuin lukemaan uudestaan Waltaria.

Et ehkä tee pinnalta katsoen onnellisia lauluja, mutta silti tunnet olevasi onnellinen mies?
Olen aina uskonut siihen, että surulliset miehet tekevät iloisia lauluja ja onnelliset miehet itkuvirsiä. Omia pimeitä pisteitäni ja mielipahojani lauluissa käsittelemällä useimmiten pääsen hyvin positiiviseen lopputulokseen. On mulla tietenkin toinenkin puoli, pakollinen masennuskin tulee aina välillä elämään. Mulla on laaja tunneskaala, mutta synkät hetket ovat kuitenkin selvänä vähemmistönä. Enimmäkseen olen siis hyvin onnellinen mies.

http://www.perunamaa.net/sarjakuvarock/sarjanto/

AP Sarjannon diskografia

1. Omat albumit

Kova maa (EMI, 1998)
En palvele enää huonoa isäntää (Humble House Records, 2003)
Vanhan kuninkaan lauluja (H House Records, 2007)

2. Lauluja muiden levyillä

Topi Sorsakoski: Kalliovuorten kuu (1997)
Kaukana silloin

Remu: Taikakivi (1999)
Dollarihymy (sävel AP Sarjanto, sanat Remu Aaltonen)

Pertsa Koivula: Tähden näin (2000)
Fiesta (sanat AP Sarjanto)
Anna viisi markkaa (sävel Remu Aaltonen ja AP Sarjanto, sanat AP Sarjanto)

Tapio Liinoja: Näin kuvittelen sinut (2002)
Määränpää
En tahdo rakastua huomenna (Sävel AP Sarjanto, sanat Sarjanto & Liinoja)

Timo Rautiainen: Rajaportti (2002)
Kova maa

Timo Rautiainen: Kylmä tila (2004)
Ajurin ruoska (sanat AP Sarjanto)

Timo Rautiainen: Tilinteon hetki (2004)
Kova maa (Sama saksankielisenä versiona Hartes Land Rautiaisen levyllä Hartes Land)

Vesa-Matti Loiri: Hyvää puuta (2009)
Miksi mä maailmalle laulaisin
Hyvää elämää

Jussi Syren: From Viborg to L. A. (2009)
Kotka ja kyntömies (englanninnoksena Eagle and the plowman)

Vesa-Matti Loiri: Skarabee (2010)
Älä ala mulle (Tommi Viksten & AP Sarjanto)

Kuva Jyrki Nisonen

Musiikki, Yle Radio 1 ja kotiseutu

Pirjo Hakuni

■ Olen jo muutaman vuoden ajan tiennyt tämän hetken pian koittavan, mutta silti oli vaikea esittää haastattelukysymyksiä marraskuussa eläkkeelle jäävälle Pirjo Hakunille. Olen tuntenut Pirjon melkein koko työurani ajan, hänen jäljiltään pääsin Tikkurilan kirjastoonkin hakemaan, kun Pirjo siirtyi Tampereelle. Neljännesvuosisadan aikana olemme touhunneet niin monia asioita yhdessä sekä tekojen että ajatusten tasolla, että kyseleminen tässä vaiheessa tuntui lähes epäkohteliaalta. Julkisen palvelun periaate kuitenkin ajaa kaiken muun edelle, joten teimme parhaamme. Minun kysymykseni ovat olleet Pirjolle lähinnä lähtökohtia, ja hyvä niin. Ikätovereille: nauttikaa! Nuoremmille: kätkekää sydämeenne ja tutkikaa! – Heikki Poroila ■

Olet ollut mukana suomalaisen musiikkikirjastotyön tekemisessä jo kuudella vuosikymmenellä. Miltä ne vuodet näyttävät taaksepäin katsoen?

Aloitin urakkani musiikkikirjastotyössä jo keväällä 1966. Kirjastoharjoittelu suoritettiin tuolloin ennen opiskelua ja Tampereen kaupunginkirjaston musiikkiosasto vei sydämeni yhden ainoan harjoitteluviikon aikana. Osasto oli vastikään muuttanut Tammelan sivukirjastosta pääkirjastoon ja työtä tehtiin uutta luoden ja kaikesta innostuneena. Tradition painolastia tai käytännön periaatteita ei ollut, kaikki täytyi itse keksiä. Aivosolut saivat olla ahkerassa liikkeessä, ja persoonallisuuksia riitti sekä asiakkaiden että henkilökunnan joukossa. Kun **Haapsaaren Raija** (siihen aikaan Leppänen) sitten vaivihkaa kysyi: ”ottaisimme sinut kesälomasijaiseksi, sopiiko?” en empinyt vastata myönteisesti. Siitä lähtien musiikkikirjastotyö on pitänyt otteessaan aivan lyhyitä katkoja lukuun ottamatta.

Opiskelu ja syrjähypyt laitoskirjasto- ja kunnankirjastotyöhön ovat vain vahvistaneet vanhaa suhdetta. Olennaisin selittäjä on musiikki ja siitä kiinnostuneiden ihmisten (= asiakkaiden) vetovoima, mutta yhtä vahvaksi perusteeksi epäilen työn moni-ilmeisyyttä ja kompleksisuutta. Työ on jatkuvaa muutosta vailla valmiita kaavoja, ja se on aina tarjonnut myös isoja ongelmia ratkottavaksi. Luonteeni ei viihdy pysyvien käytäntöjen maailmassa, arvostan vain tuhatvuotisia traditioita. Monivuotinen uskonnonopettajani koulussa, professori emeritus **Pentti Lempiäinen** ennusti minulle uskonpuhdistajan roolia, mutta tyydyin vähempään.

Musiikkikirjastoissa on koko niiden olemassaolon ajan ollut menossa joku suuri uudistus, jota kohti on kiihkeästi ponnisteltu. Välillä on lyöty malttamattomina päätä seinään, mutta siitä on yleensä vain vahvistuttu.

1960-luku oli taistelua perusperiaatteiden ja aatteen puolesta. Vain paperi (kirjat ja nuotit) rohjettiin panna avohyllyyn ja lainattavaksi, mutta LP-levyihin sai koskea vain henkilökunta, eikä levyjä tietenkään voitu kuvitella lainattavan. Kaikkien kirjasta poikkeavien aineistomuotojen katsottiin kuuluvan musiikkiosastolle kielikaseteista Raamattuun. 1970-luvulla ponnisteltiin edelleen vaihtelevalla menestyksellä av-ajattelua vastaan, tulivat c-kasetit, vapautettiin vinyylit lainattaviksi, avarrettiin aineiston valintaperiaatteita ja yritettiin ostaa jokainen ilmestyvä agit-prop –levy, ettei jouduttaisi taistolaisopiskelijoiden kanssa poliittisiin konflikteihin. 1980-luvulla suunniteltiin Metsoa, tulivat CD-levyt, videokokeilu (elokuvia!) ja valmistautuminen atk:n ihmeitä lupaavaan maailmaan. 1990-luvulla aloiteltiin verkkoelämää, jätettiin jäähyväiset c-kaseteille, kohistiin rompuista ja valmistauduttiin hiljalleen hyvästelemään myös vinyylit. Se oli myös asiakasmäärien ja käyttötilastojen hurjan nousun vuosikymmen, jolloin musiikkiosaston lainaustiskiä kutsuttiin kaaosympyräksi. 2000-luvulla ruvettiin ihmettelemään internetin vaikutuksia, tulivat DVD-levyt, ja jotkut rupesivat jo ennustamaan CD-levyjen kuolemaa. Käyttötilastoissa elettiin edelleen lähes käsittämättömän kasvun vuosia, vasta uuden vuosikymmenen häämöttäessä kaaosympyrä rupesi pikkuisen rauhoittumaan.

1960-luvulta aina 1980-luvulle saakka henkilökunnalla oli kaiken muun kirjastotyöhön kuuluvan ohella tiskijukan vastuullinen tehtävä. Siinä sitä seistiin useamman levysoittimen vartijana, yritettiin muistaa kääntää levyt ajallaan ja pitää mielessä mikä raita missäkin piti soittaa ja moneenko kertaan. Kun joku halusi kuulla *Radetzky-marssin* viisi kertaa peräkkäin, täytyi vain toivoa, ettei samaan aikaan tule mitään pitkää tiedonhakua, koska silloin saattaisi marssi unohtua. Metson suunnitteluvaiheessakaan ei vielä oltu valmiita kuuntelun itsepalveluun, vaan jouduin nielemään urani huvittavimman tappion, kun ideaani asiakkaista äänentoistolaitteiden käyttäjinä pidettiin ”liian rohkeana ajatuksena”. Tappiota kyllä lievensi ilo siitä, että onnistuin suunnittelun viime hetkellä saamaan aikaan muutoksen, jonka ansiosta käsikirjastolevyt pääsivät avohyllyyn.

Oma lempilapseni läpi vuosien on nuottikokoelman lisäksi ollut tietopalvelu ja sen merkityksen selkiyttäminen, koska tiedonhaun tulosten mukaan asiakkaat meitä arvioivat. 1980-luvulla onni potkaisi oikein kunnolla, kun **Tastulan Lea** teki gradun aiheesta ”Neuvonta musiikkikirjastossa”. Silloin tuntui siltä, että saamme ensimmäistä kertaa näkyväksi ja jotenkin muillekin konkretisoitua sen, mikä asiakaspalvelussa on olennaista. Seuraavaan euforiaan menikin sitten yli 20 vuotta, kunnes saimme **Elina Mäntysen** innostumaan musiikin tiedonhaun tutkimisesta ja hänen ansiokas gradunsa ”Musiikin vuorovaikutteinen tiedonhaku tietopalvelukontekstissa” valmistui.

Matka pahvikorteista kirjastojärjestelmiin on totisesti ollut työläs ja hikinen. Korttitalkoot olivat melkoiset, kun aineistojen sisältöä pyrittiin avaamaan käyttäjien tarpeita vastaamaan. Jostakin syystä nuottien sisältöä ei kuitenkaan luetteloitu, ja niinpä me kehitimme kaikenlaisia apukortistoja ja sisällysluettelokansioita selvitäksemme asiakaspalvelussa. Synnytimme Lauluhakemistoja, jotka

Suomen musiikkikirjastoyhdistys julkaisi ja levitti valtakunnalliseenkin käyttöön. Siinä sivussa on uusittu luettelointijärjestelmää muutamaan kertaan, laajennettu toistamiseen luokitusta ja asiasanoitusta ja kaiken lisäksi täydennysluetteloitu koko kokoelma tietokantaan. Kortistoja kun ei niin vain konvertoitu koneilla toiseen muotoon.

Aina on horisontissa siintänyt haave onnellisemmasta tulevaisuudesta, jonka kirjastojärjestelmä meille joskus antaa. Järjestelmien ominaisuuksissa musiikin olemistapoja ei kuitenkaan ole otettu vähimmässäkään määrin huomioon, ja musiikki on vain taivutettu selviytymään omin voimin. Tästä näkökulmasta katsottuna 2000-luvun vuodet näyttäytyvät Tampereen musiikkikirjastotyön huippukautena. Tyytyväisiä asiakkaita oli paljon, rahaa ja aineistoa riitti ja kaiken lisäksi me teimme selvityksiä äänitteiden, nuottien ja musiikkihuoneiden käytöstä ja käyttäjistä.

PallasPro oli järjestelmällisen kehittämistyön ansiosta hyvä palvelija, kokoelmat oli saatu kokonaisuudessaan täydennysluetteloitua, henkilökunta osaavaa. Tuotimme verkkoon kymmenittäin teemaluetteloita ja perustimme *Musiikkia aiheesta* -tietokannan. Yleisradion Fono-tietokantakin oli jo peräti avoimesti verkossa kaikkien käytettävissä, vaikka vielä 1980-luvulla näytti vaikealta päästä edes keskusteluun monopolin seinien sisälle. Kun vuonna 2008 vietettiin musiikkiosaston 50-vuotisjuhlia, oltiin totisesti komeassa kunnossa.

Syksyllä 2010 putosi pommi. Tuli kirjastojärjestelmä, jonka äärellä menneiden vuosikymmenien työ näytti melkein turhalta. Onneksi jäljellä ovat hienot kokoelmat ja suunnaton määrä hiljaista tietoa henkilökunnan aivoissa.

Kun itse aloitit, musiikkikirjastotyön ammattia ei oikeastaan ollut vielä olemassakaan. Mutta onko sellainen ammatti vieläkään olemassa muuten kuin meidän itsemme mielestä?

Onkohan ammatti vasta nyt syntymässä, kun on mietittävä olemassaolon peruskysymyksiä verkkomaailman vaikutusten johdosta ihan tosissaan ja uusiksi. Ainakin jyvät varmasti erottuvat nyt akanoista, eikä millään logistiikkaosaamisella enää pärjätä. Yleisissä kirjastoissa ei ole tähän mennessä kunnolla herätty syvän erikoistumisen välttämättömyyteen, vaikka millään muulla tavalla maailmassa ei minun mielestäni saavuteta sitä mitä väitetään tavoiteltavan. Mitä enemmän asiat ovat ”aineettomina” jossakin, sitä vähemmän niistä saa ”sattumalta” esille. Hakuammuntaahan diletantin touhut aina ovat, vaikka tekniikkaa ja tietokantoja tulvisi ovista ja ikkunoista. Maailma tosin on alkanut enenevässä määrin puhua moniosaajista, mutta käsite taitaa olla enemmänkin puolustuspuhetta sen puolesta, että yritetään pärjätä mahdollisimman vähillä taidoilla. Moniosaaja on vähän sama kuin ”kaikkea kaikille” periaate, ei kenellekään kunnolla mitään.

Mitä kaikkea itse pidät musiikkikirjastotyön ammattilaisuudessa olennaisena ja keskeisenä?

Vahva tietämys musiikkikulttuureista, rajaton yleissivistys (= ajattelukyky ja kriittisyys), johon liittyy älykäs nokkeluus (assosiaatiokyky) ja uteliaisuus, vankat kirjastoammatilliset taidot ja erinomaistakin paremmat vuorovaikutustaidot. Eiköhän tuolla paketilla jotenkin pääse alkuun. Osaaminen karttuu, kun tekee intomielellä ja oppimishaluisesti työtä. 45 työvuoteeni ei ole mahtunut sellaista päivää, etten olisi kohdannut omia rajojani. Ylikoulutettua työtoveria en myöskään ole tavannut, mutta oman osaamisen ohuuden tiedostamattomuutta kyllä. Paras mahdollinen ammattitaito saavutetaan hyvän peruskoulutuksen jälkeen historiaa tuntemalla, koke-

musta kunnioittamalla ja sisältöjen jatkuvaan opiskeluun sitoutuen. Musiikkikirjastonhoitajan ammatti on sitä paitsi tapa elää: se on kykyä ahmia hiljaisia signaaleja kulkureittien varrelta, ja kykyä siirtää rakkaus musiikkiin kaikkien yhteisesti nautittavaksi.

Olet emännöinyt Tampereella vuosikymmeniä pidettyjä musiikkikirjastoväen tapaamisia ja nähnyt, kuinka tärkeätä usein hyvin yksin työskenteleville on tavata kollegoja. Miten itse koet tällaiset tapaamiset?

Ammattikunnan yhteiset tapaamiset ovat ensiarvoisen tärkeitä mahdollisuuksia tuntea kuuluvansa joukkoon. Erityisesti pienempien musiikkiosastojen työntekijöille ne ovat sielunvoimissa pysymisen edellytys, mutta kyllä ne meille useiden työntekijöiden musiikkikirjastolaisillekin ovat tärkeä vertaistuki. Tapaamisissa kohtaa ymmärtäjien joukon ilman että tarvitsisi vääntää rautalangasta itsestään selvyyksiä. Ja ovathan ne lähes ainoita ”koulutustilaisuuksia” musiikkikirjastoihmisille. Ehkä niitä saisi olla useamminkin, kun vain organisaattoreita olisi enemmän.

En ole järjestöihminen ollenkaan, mutta Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen toiminnan olen kokenut ravitsevana ja tarpeellisena monestakin syystä. Se on ollut mahdollisuus rakentaa siltoja musiikin alalla toimivien kirjastojen, organisaatioiden ja ihmisten välille puhumattakaan kaikesta siitä innosta ja energisyydestä, jonka hedelmillä mm. **Poroilan Heikki** on musiikkikirjastojen arkea yhdistyksen raameissa onnellistuttanut.

Yhdistys on lisäksi linkki kansainväliseen musiikkikirjastoyhteisöön: ikkuna maailmalle vähän niin kuin Tulenkantajat 1920-luvulla suomalaisessa kirjallisuuselämässä. Kauneimmat henkilökohtaiset muistoni kansainvälisestä toiminnasta liittyvät 1990-luvun Viro-yhteistyöhön, koska siinä päästiin aidosti small talkia syvemmälle.

Jotakin olen vuosien varrella kyllä myös kaivannut, kuten esim. kiinteämpää yhteyttä musiikkimaailmaan. Musiikkikirjastoaatteen Suomessa henkiin puhaltaneet olivat säveltäjiä, muusikkoja ja pedagogeja, mutta mihin me hukkasimme sen yhteyden ylläpidon? Tottahan jotakin on tapahtunut tälläkin rintamalla, mutta elävä ja vuorovaikutteinen kanssakäyminen organisaatiotasolla puuttuu.

Tampere tunnetaan musiikkikirjastotyön esitaistelijana, joten siellä asenteet eivät ehkä edusta valtakunnallista keskiarvoa. Haluaisitko kuitenkin sanoa jotain siitä arvostuksesta tai sen puutteesta, jonka kanssa musiikkikirjastot ovat aina joutuneet elämään?

Arvostus on aika hankala asia arvioitavaksi, koska siihen liittyy aina aika paljon arvioijan omia tuntemuksia, asenteita tai ennakkoluuloja. Arvostusta ei saa pyytämällä, se on ansaittava, ja tulee yleensä hyvien tekojen myötä. Tästä näkökulmasta katsoen koen, että olemme Tampereella saaneet arvostusta osaksemme ylenpalttisesti. Tampereen kaupunginkirjastoa on aina siunattu musiikkikirjastotyöhön myönteisesti suhtautuvilla johtajilla, ja varmasti juuri siitä syystä voimavarat ovat olleet hyvät. Minun logiikallani työltä on tällaisessa tilanteessa oikeutettua odottaa keskimääräistä parempia aikaansaannoksia.

Toki talon sisällä on vuosien varrella ollut tunnistettavissa vieroksuntaa, unohtamista tai työn vaatimusten väheksyntää kollegojen taholta, mutta ehkä se onkin ollut kateutta tai tietämättömyyttä. Musiikkiaineistosta tai musiikista itsestään johtuvia vaatimuksia ja tavoitteita voi pitää perusteettomina, jos ei tunne musiikkia ja sen olemistapoja. Me musiikkikirjastoihmiset olemme sitä paitsi aina olleet aikaansaavia, uusista asioista innostuvia ja tinkimättömästi päämäärään pyrkiviä. Saattaahan kiihkeä tekemisen vimma joskus jopa ärsyttää muita. Ja kyllä kirjallisuuden asema on Tampereella niin kuin muuallakin kirjastoissa musiikkia monin kerroin vahvempi eikä rahoja tai henkilökuntaa ole koskaan annettu suhteessa aineiston

käytön määrään, mutta onko taustalla arvostus vai joku muu, en osaa sanoa. Omasta puolestani tunnustan, etten ole koskaan osannut tuoda musiikkikirjastoasioita omassa talossa riittävästi näkyviin. Tykkään enemmän asiakkaiden hyväksi tekemisestä kuin asioiden brändäämisestä.

Miksi musiikki on ihmiselle tärkeää? Onko musiikkikirjasto mielekäs siksi tai ehkä vain siksi, että itse musiikki on niin tärkeää?

”Kun rakastaa musiikkia, ilolla ei ole loppua.” Tämä kapellimestari **Neeme Järven** toteamus on kirjoitettuna pääkirjasto Metson musiikkiosaston sisäänkäyntiovien yläpuolelle. Ilon ja loputtoman riemun valtakuntaanhan ihmiset silloin astuvat, kun avaavat musiikin ovet. Miksi emme mahdollistaisi näitä iloja kirjastossa, jonka ovesta kuka tahansa voi kävellä sisään, päättää itse mitä aarteita kerää ja kuinka rikkaaksi haluaa tulla. ”Musiikkia kirjastosta – rikkaampi elämä lainaamalla”, oli meidän näyttelysloganimme viime vuonna, kun esittelimme palvelujamme kaupungintalon puffiikkunassa. (Muuten, meiltäkö ruotsalaiset kävivät kopioimassa ”Låna dig rik” –kampanjaansa idean?)

Naapurimaassamme Ruotsissa on ajoittain käyty kovaakin keskustelua musiikin arvoista. Suomessa kirjastoväki on melko nurkumatta hyväksynyt arvoneutraalin suhtautumisen musiikkiin. Onko tämä ollut hyvä tai huono asia? Pitäisikö tai kannattaisiko asiasta vielä puhua?

Arvoneutraalius voi olla myös välinpitämättömyyttä tai vastuusta vetäytymistä. Ehkä se tie on valittu siitä syystä, että päästään mahdollisimman helpolla kansalaisten suosioon. Sillä tiellä ei tarvitse panna itseään täysillä peliin, kun voi vakuuttaa tykkäävänsä kaikista ja kaikesta. Ja tiukan paikan tullen voi vedota sananvapauteen tai ihmisen oikeuteen ”saada tietää”, vaikka sillä ”tiedolla” ei oikeasti ole mitään arvoa tai merkitystä miltään kannalta. Yltäkylläisyyden maailmassa näin voidaan toimia, mutta entäs jos tulevat laihat vuodet?

Kirjastot puhuvat mielellään olevansa laadun puolella, mutta en ole oikein saanut selville, mitkä ne laatukriteerit tarkkaan ottaen ovat. Minä en ainakaan väitä enkä usko, että Tampereen kaupunginkirjaston musiikkiosastolla tai muillakaan osastoilla on vain laadukasta tavaraa. Arvostan Ruotsin kollegoja, ja olen heidän kanssaan samaa mieltä siitä, että esim. suuret käyttöluvut on helppo saavuttaa arvoneutraalein valintakriteerein ja runsain rahoin. Kun on jäljitettävä laatua, on oltava asiantuntija ja osattava perustella ratkaisunsa. Mutta en taida nyt sotkea lusikkaani musiikin arvokeskusteluun tämän enempää. Onneksi itselleen voi poimia musiikkia vain oman arvomaailmansa mukaan.

Olet nähnyt urasi varrella tuhansia erilaisia musiikkikirjaston asiakkaita. Kerro vähän heistä ja heidän piirteistään.

Musiikkiosaston asiakkaat ovat hurmaavia, positiivisia, humoristisia ja mahdottoman mukavia ihmisiä. He ovat myös vaativia, mutta antavat auliisti myönteistä palautetta, arvostavat palveluja ja rakastavat kirjastolaitosta. Toisin kuin joskus olen kuullut ajateltavan, heistä läheskään kaikki eivät ole musiikkiin syvällisesti perehtyneitä, mutta heillä on lämpimät tunteet musiikkia kohtaan. Erityisellä sympatialla ajattelen sitä isoa amatööriharrastajien joukkoa, jonka persoonallisuudet ovat riemastuttaneet kirjaston arkipäivää.

Kokonaisuudessaan asiakaskuntamme on aina ollut hyvin monipuolinen, tosin miesvoittoinen. Ikäryhmä 25-55 hallitsee. Vaikka lasten musiikki on Metsossa sijoitettu lastenosastolle, lapsiakin näemme. He käyvät harjoittelemassa soittoläksyjään musiikkihuoneissa tai lainaavat nuotteja. Ja erityisesti nuorten isien mukana osastolla liikkuu varsin paljon alle kouluikäisiä, toivottavasti tartunnan saavia tulevia käyttäjiä. Seniorikansalaisia musiikki näyttää kiinnostavan kovasti, ja heidän joukkonsa taitaa olla kasvusuunnassa. Asiakaskunta on myös hyvin monikansallinen. Palvelussa pärjää harvana päivänä pelkällä suomen kielellä.

Asiakaspalvelu on enimmäkseen suurta juhlaa, koska myönteinen palaute antaa energiaa ja tuo hyvää mieltä. Jalostaako musiikki ihmistä, olemme joskus pohdiskelleet, kun kuulemme kirjaston muiden toimipaikkojen kertomuksia ”hankalista” asiakkaista.

Asiakkaiden joukossa on luonnollisesti paljon tulevia muusikkoja ja vuosien myötä on ollut mielenkiintoista seurata heidän karriäärinsä kehittymistä nuorista soitonopiskelijoista isojen estradien taiteilijoiksi. Tulee pikkuisen sellainen tunne kuin lapsiaan maailmalle saattelisi. Eturivin muusikoiden näkyvyys sen sijaan on viime aikoina käynyt vähäisemmäksi. Ehkä heidän elämänsä on muuttunut hektisemmäksi, ja toisaalta verkko tarjonnee heille riittävästi mahdollisuuksia. Kun Tampereen kaupunginorkesterin kapellimestari oli 1970-luvulla jokaviikkoinen vieras, eivät nykymaestrot enää ole vuosiin aarteistamme ammentaneet. Toisaalta, emmehän me kaikkia asiakkaitamme tunne tai heidän statuksistaan lukua pidä. Jokainen ovesta tulija kun on samanarvoinen ja yhtä tärkeä.

Kaikkein olennaisimpana olen aina pitänyt sitä, että jokainen asiakas palvellaan maksimaalisen hyvin ja ei-vastauksia vältetään niin kauan, että viimeinenkin kivi on käännetty ja myös kollegoilta pyydetty apua. Jos asiakkaalle kuitenkin joudutaan tarjoamaan ei-oota, puute kirjataan muistiin, jotta voidaan miettiä olisiko kyseinen tuote syytä hankkia kokoelmiin. Koska kirjastonhoitajat vastaavat tietopalvelusta, tavoitteena on, että vain he voivat antaa asiakkaalle ei-vastauksen.

Aika paljon olemme satsanneet myös tiedonhaun problematiikan pohtimiseen, erilaisten apuvälineiden luomiseen ja henkilökunnan valmentamiseen. Valmis kirjastoammattilainen ei välttämättä ole hyvä tiedonhakija, varsinkaan jos hän ei tunne osaamisensa rajoja. Tietokantojen ja musiikkien tuntemuskaan eivät aina takaa onnellista lopputulosta, jos vuorovaikutustaidoissa on puutteita. Tiedonhakuprosessihan on monivaiheinen: on asiakkaan kysymys, sitten tarpeelliset lisätiedot, esim. kysymykset ja keskustelu = vuorovaikutus asiakkaan ja ammattilaisen välillä..Sen jälkeen kysymyksen/ongelman käännös hakua varten (kirjastonhoitaja) = hakutermien valinta, varsinainen haku (ja) tulosten tulkinta (kirjastonhoitaja ja asiakas) sekä (mahdollisesti) uusi haku ja uusi tulkinta.

Tärkein ja kriittisin vaihe on asiakkaan kuuleminen, koska sen onnistumisesta riippuu, päästäänkö onnelliseen lopputulokseen. Yleisen musiikkikirjaston asiakaspalvelu on erityisen vaativaa, koska henkilökunnan on osattava tulkita sekä huippuammattilaisen että musiikista suurin piirtein mitään tietämättömän käyttämää kieltä ja käsitteitä.

Jokaisella musiikin lajilla on kaiken lisäksi oma kielensä, musiikin sanallinen kuvailu on kelle tahansa vaikeaa, ja ihminen muistaa ongelmansa taustalla olevasta asiasta varsin usein vain vähän sinne päin olevia käsitteitä. Mutta tämä kaikki tarjoaa kiehtovan mahdollisuuden itsensä peliin panemiseen ja taitojensa kehittämiseen, jos antautuu tosissaan asiakkaan aktiiviseen auttamiseen. Palvelutilanne on kuin potilas-lääkäri -suhde. Jos lääkäri ei osaa tulkita potilaan epämääräistä kertomusta oireistaan, diagnoosi voi mennä pahasti metsään ja lääkkeet olla vääriä. Lääkäreiden koulutuksessa vuorovaikutus on jo otettu koulutusohjelmaan, entäs kirjastoalalla? Näitä asioita pohdiskelin aikanaan myös Kirjastolehdessä vuonna 2008, s. 6-8, jos jotakuta kiinnostaa.

Asiakkaiden valpas kuunteleminen ja havainnoiminen on myös tärkeä osa palvelun kehittämistä. Olemme jo usean vuoden ajan keränneet talteen tiskeillä saamaamme suullista palautetta ja kaikkea sitä mitä ympärillämme näemme ja kuulemme. Kun kuulemme asiakkaiden keskustelevan keskenään ja kommentoivan kokoelmia tai palvelua, kirjoitamme kuulemamme paperille. Kaikki eri teitä kertyneet palautteet käsitellään osaston viikkokokouksissa, ja niiden perusteella tehdään toimenpiteitä aina kun se vain on mahdollista. Tämän käytännön avulla opimme kaiken aikaa olemaan hereillä asiakkaiden suuntaan sen sijaan, että laatisimme palvelukonseptin oman näkemyksemme mukaan.

Koko 2000-luvun ajan musiikin maailmankaikkeudessa on käynyt kova vilske, jonka seurauksena on ryhdytty ääneenkin epäilemään, onko musiikilla kirjastoissa mitään tulevaisuutta. Mitä sinä näihin epäilyihin haluat sanoa?

Tämä vilske on jollakin tavalla aina huvittanut minua. Kun musiikkikirjastot aloittelivat toimintaansa Suomessa, kansalaisille tarjottiin lainaksi kirjoja ja nuotteja, mutta äänilevyihin sai koskea vain henkilökunta eikä niiden lainauksesta uskallettu edes unelmoida. Lisäksi järjestettiin musiikkiluentoja ja tarjottiin mahdollisuus pianonsoittoon. Kukaan ei silloin ymmärtänyt puhua, että musiikilla ei ole kirjastossa mitään tulevaisuutta, kun sitä tulevaisuutta oltiin juuri luomassa em. eväin. Miten me nyt voimme olla niin lyhytnäköisiä, ettemme luota musiikin voimaan?

Toiminnan muodot on aina muokattava vastaamaan aikakautensa mahdollisuuksia ja musiikin harrastajien kiinnostusta ja tarpeita, mutta eikös nyt kirjastoväki viisaudessaan sitä osaa? Entäs se verkkoistuminen, kuulen jonkun kuiskaavan. Kyllä siinäkin maailmassa puuhaa riittää, jos vain taitoa ja ideoita riittää. Mehän olemme aina halunneet olla ennen kaikkea tiedonvälittäjiä ja järjestäjiä ja halunneet pois lainaamon maineesta. Nythän on tilaisuus näyttää miten me käännämme tämän tavoitteen vihdoin voitoksemme. Sitä paitsi, hätäkö tässä, kun vinyylit ja c-kasetitkin tekevät paluuta! Ja kannattaako surra, jos ihmiset saavat musiikkiasiansa hoidettua ilman kirjastoa. Kaikella on aikansa eikä mikään tässä maailmassa ole korvaamatonta ja ikuista. Paitsi musiikki.

Internetistä on tullut musiikin ja musiikkitiedon levittämisen tärkeä väline. Mitä ajattelet perinteisen käyttöympäristön ja verkkomaailman keskinäisestä suhteesta.

Mitäs minä tähän osaan sanoa, oli ensimmäinen mieleen tullut ajatus, kun luin tämän kysymyksen. Ovathan perinteinen ja verkkomaailma käytännön kirjastotyössä vielä niin yhtäaikaisesti ja limittyen läsnä, että tuntuu kovin keinotekoiselta ruveta analysoimaan niiden suhdetta tai edes käsittää niitä erillisiksi. Sitä paitsi: mitä on perinteinen? Suurin osa asiakkaista tulee kirjastoon edelleen saadakseen lainaksi, kuultavaksi tai nähtäväksi jonkun sävelteoksen muodossa tai toisessa. Sen jäljittämiseen tarvitaan tietokantoja ja muita verkko- tai paperilähteitä. Lopputuote on toistaiseksi useimmiten esine, jonka asiakas haluaa mukaansa. Kun omat ovat lainassa tai omasta kokoelmasta ei löydy jotakin, aineisto tilataan kaukolainaksi tai asiakas saa esim. Naxos-vinkin tai IMSLP:n osoitteen mukaansa.

Keskusteluissa asiakkaiden kanssa huomaa silti usein, että verkkoa torjutaan tai pidetään valtamerenä, jossa on äärettömän vaikeata suunnistaa. Mistä tietää mistä hakee mitäkin ja miten mitäkin palvelua käytetään. Myös kielitaidon puute näyttää tuovan paljon esteitä. Tässä kirjastolle olisi agendaa, meidän täytyy vain kyetä tavoittamaan verkon ääressä uuvahtaneet ja apua tarvitsevat. Vielä ei kuitenkaan olla siinä vaiheessa, että ”kaikki musiikki on verkossa” ja vaikka oltaisiinkin, vielä on matkaa siihen, että kaikilla kansalaisilla olisi edellytykset päästä sen äärelle.

Jotenkin itsestäni tuntuu myös siltä, että melkoinen osa intensiivisesti musiikkia harrastavista ei tunne ainakaan suuressa määrin kiinnostusta verkkomaailmaan paneutumiseen. Tai kaiketi asia on niin, että tehokkaasti verkottuneet eivät tule kirjastoon ollenkaan, joten me emme heitä enää tapaa.

Meille kirjastoihmisille verkko on jo lähes ainoa työväline. Joskus tulee miettineeksi miten ihmeessä me ennen pystyimme selvittämään esim. valinnan ja hankinnan taustaksi tarvittavia tietoja. Mutta ihan aina ei ammattilainenkaan jaksa loputonta klikkailua. Välillä on suorastaan hermoja lepuuttavaa ottaa käteen vaikka paperinen Ostinaton nuottiluettelo tai joku arvioiva levyluettelo.

Konkreettisella on ainakin tämänikäiseen rauhoittava vaikutus, ja hetken voi tuntea olonsa ikään kuin turvallisemmaksi. Ristiriitaisinta on suhtautuminen kirjahyllyjen hakuteosten tarpeellisuuteen. Ainakin populaarimusiikin maailmassa

niiden käyttö on romahtanut täysin ja aineistoa on jo reilusti poistettu.

Laajempaan verkkopohdiskeluun minun aivoni eivät nyt tunne tarvetta, eikä minulla taida olla siihen kykyäkään. Mutta suosittelen luettavaksi **Nicholas Carrin** kirjan *Pinnalliset : mitä internet tekee aivoillemme*. Siinä esille tuodut vaikutukset meistä jokainen tunnistaa jo itsessään, mutta kuinka moni osaa kuvitella pidemmän aikavälin seuraukset. Mehän olemme olleet verkossa vasta vähän yli 10 vuotta!

Kuva Jyrki Nisonen

Tampere on kannattanut johdonmukaisesti kansallisia musiikkikirjastohankkeita ja toiminut niiden osalta myös aktiivisena tuottajana Millaisena näet musiikkikirjastojen palveluverkoston tulevaisuuden tässä suhteessa?

Kaikki mitä kirjastossa tehdään, kannattaa ehdottomasti jakaa yhteiseksi hyväksi. Kun kaikkien voimat yhdistetään ja aikaansaannokset jaetaan, maailmassa hyvä oikeasti lisääntyy. Mutta totta kai ihmiset tarvitsevat paikalliset kirjastonsa myös digitaalisuuden lisääntyessä, koska yhteiskunnan kannattaa tarjota kansalaisilleen ainutlaatuinen kaikille yhteinen, neutraali portti sielujen ja aivojen ravitsemiseen yhteisöllisyyttä vahvistavassa ja siihen kannustavassa tilassa. Toista kirjaston vertaista, kansalaisten omaehtoisen subjektiuden ja valinnan vapauden valtakuntaa, jossa voi liikkua jopa anonyyminä ja ilman rahaa, en tiedä.

Verkkoon ei mielestäni kuitenkaan tarvita kuin yksi musiikkikirjastoportaali, josta ovia auotaan eri suuntiin ja paikallisten palveluiden äärelle. Vain näin sisällöt saataisiin tuotettua parhaalla mahdollisella ammattitaidolla. Kansalaiset ovat kiinnostuneita ”samasta” musiikista riippumatta siitä, asuvatko he Vaski-, Piki- vai Aalto-kirjastojen alueella. Nyt eri puolilla ahkeroidaan omia sivuja, joiden ”levikki” rajallinen, kun maailma on samanaikaisesti täynnä huippuammattilaisten tai friikkien tuottamia musiikkisivustoja. Minä ole vielä tavannut yhtään asiakasta, joka olisi kertonut käyttäneensä hyväkseen Piki-verkkokirjaston sisältösivuja (en tosin epäile, etteikö heitä olisi), vaikka siellä on paljon mielenkiintoista ja ansiokasta asiaa tarjolla. En myöskään koskaan ehdi surffailla muiden kirjastojen tai kimppojen sivuilla, mutta jos tarjolla olisi vain yksi portaali, uskoisin itseni lisäksi monen muunkin innostuvan siitä. Se voisi saavuttaa jopa Ylen vertaisen statuksen, kun markkinointia satsattaisiin kautta maan.

Työurasi ikävimmät ja mukavimmat muistot?

Elämä on antanut minulle ainakin yhden erittäin hyvän lahjan, ikävien asioiden unohtamisen taidon. Mutta pakotin itseni lukijoiden iloksi nyt etsimään muistin lokeroista asioita, jotka ovat kirjastoelämässä ottaneet niin sanotusti päähän. Kyllä niitä löytyi, enkä ihan kaikkia viitsi kertoakaan.

Minua on kautta vuosien sapettanut se, kuinka huonosti kirjastolaitos on osannut tuoda esille kirjastonhoitajan työn ytimen. Ja valitettavasti omatunto ei ole ihan puhdas peiliin katsoessakaan. Ei tarvitse tehdä kovinkaan montaa haastattelua yksityiselämässä, kun saa selville mitä ihmiset ajattelevat kirjastonhoitajan tekevän. En toista kansalaisten käsityksiä tässä, etten vahvista stereotypioita. Sen sijaan kerron yhden tositarinan vuodelta 1965, jolloin pääsin ylioppilaaksi. Kunnanlääkäri kysyi äidiltäni kirjoitusmenestystäni, ja kuultuaan hyvän lopputuloksen kysäisi vielä mitä aion ruveta opiskelemaan. ”Vai kirjastoalalle, eikös siinä mene lahjat hukkaan?”

Näistä asenteista ei kokemusteni mukaan ole paljoa edistytty, ja rohkenen väittää, että tässä on yksi selitys palkkauksenkin jälkeenjääneisyyteen. Todellisuudessa työn vaativuus on täysin verratta-

vissa lääkärin vastaavaan, jos ymmärtää tehtävänsä oikein. Vain vastuun määrässä on eroa. Asenteet kuitenkin muuttuvat vain, jos ihmiset saavat luotettavaa asiantuntemusta herättäviä palvelukokemuksia.

Olen jonkin verran allerginen myös ylisanoille, joilla kirjastot vakuuttavat omaa erinomaisuuttaan ja henkilökunnan osaamista. En toki halua kieltää hienoja saavutuksia, mutta joskus on tuntunut siltä, että kaikilla sanoilla ei ole katetta arkitodellisuudessa, emmekä kirjastojen sisällä edes kovin hyvin tunne käyttäjiemme näkemyksiä itsestämme.

Kapellimestari **Mikko Franckin** sanat musiikkiihmeestä sopivat mielestäni kuvaamaan kirjastoihmettäkin: ”Puhumme mielellämme musiikkiihmeestä. Olen yrittänyt tukahduttaa sitä keskustelua, koska silloin on alamäki jo alkanut, jos keskitymme puhumaan siitä miten hyviä olemme sen sijaan, että puhuisimme siitä, miten voisimme kehittyä edelleen. Jos hekumoimme ja piehtaroimme omassa erinomaisuudessamme, ei synny mitään uutta.” (Sitaatti kirjasta Rautavaara & Franck: Keskusteluja ja kirjoituksia, 2006). Kaiken lisäksi kirjastoihmiset aina silloin tällöin vakuuttavat olevansa sisältöjen asiantuntijoita. Eihän tiedon järjestämisen ammattilaisuus takaa tiedonalan asiantuntijuutta kuin siinä tapauksessa, että osaamistaan vakuuttava on pitkälti alaa opiskellut tai muuta tietä siihen perehtynyt.

Entäs työtehtävien arvostus tai työnjako sitten? Kirjastossa ei mielestäni ole yhtään sellaista työtehtävää, joka olisi merkitykseltään vähäisempi kuin joku toinen. Jokainen työ kannattaa tehdä parhaalla mahdollisella tavalla ja tehtävään sitoutuen, koska laiminlyönnit koituvat aina loppukäyttäjän harmiksi. Yhden työtoverini lausuma ”Minulla ei ole yhtään sellaista tehtävää, mitä en voisi kehittää. Mutta ensin työ täytyy hallita täysin ja sitä täytyy tehdä riittävän kauan”, sopii evääksi kaikille. Kirjastotyössä on paljon pieneltä tuntuvaa näperrystä, jonka tekemättä jättäminen tai välinpitämättömästi tekeminen kerryttää ongelmia toisaalle. Parasta olisi olla pienessäkin uskollinen, silloin suuremmillakin asioilla on onnistumisen mahdollisuus.

En tunne kummoista luottamusta niitä työyhteisöjä kohtaan, joissa ”kaikki tekevät kaikkea”. Eri tehtävissä tarvitaan erilaista osaamista eikä kaikista ole kaikkiin tehtäviin, mutta itse kunkin työn arvo on yhtäläinen ja työn tekijät vertaisia keskenään. Ja ennen kaikkea, tekijän itsensä täytyy tunnistaa työnsä arvo ja merkitys. Työnilo tulee merkityksen kautta, ei välttämättä kaikista tekemisen yksityiskohdista, joiden joukossa aina on myös tylsiä piirteitä. Olen aina inhonnut sekä kirjastossa että yhteiskunnassa muutenkin puheenvuoroja, joissa jotkut työt ovat ”vain jotakin” tai ”vain rutiinia”. Niitä muistelen pahalla.

Ylivoimaisesti suurin pettymys koko työurani aikana on tuorein kirjastojärjestelmäuudistus. Aina viime syksyyn asti uudistukset tällä rintamalla merkitsivät parannusta aikaisempaan, nyt asiat jysähtivät kertaheitolla 20 vuotta taaksepäin. Viimeksi kuluneet kuukaudet ovat olleet todellista taistelua työmotivaation ja ties minkä sielunvihollisen kanssa. Olemme joutuneet tekemään itsemme kanssa hartiavoimin töitä, jotta ylipäänsä selviämme päivästä toiseen.

Kuka tahansa voi kuvitella miltä tuntuu kun loistavaan ja tarkkaan tiedonhakuun pystyvä hakujärjestelmä yhtäkkiä vaihtuu epätarkkuutta, virheitä ja epäluotettavia tuloksia tuottavaksi. Eikä tässä vielä kaikki. Kun olemme tottuneet melkein pelkästään myönteiseen, ellei peräti ylistävään asiakaspalautteeseen, tilanne kääntyi yhtäkkiä täysin vastakkaiseen suuntaan. Kun asiakkaat eivät enää onnistuneet verkkokirjaston kanssa yksinkertaisissakaan asioissa, ei tiennyt itkeäkö vai nauraa heidän sadatteluaan kuunnellessa.

Myötähäpeä järjestelmän äärellä on äärettömän ahdistava kokemus, kun itse ei voi tehdä oikeastaan mitään tilanteen parantamiseksi eikä antaa minkäänlaisia ohjeita, koska asiat toimivat tänään näin, mutta huomenna ehkä jollakin toisella tavalla. Epätoivoisten asiakkaiden kuunteleminen ilman

mahdollisuutta kunnolliseen auttamiseen murentaa perin juurin keskinäistä luottamusta. Olemme menettäneet melkoisesti asiakkaita, enkä osaa edes kuvitella, kuinka paljon verkkokirjaston äärellä kodeissa ihmetellään kokoelmiemme yhtäkkistä heikentymistä, kun hakutulokset näyttävät nollatulosta, koska järjestelmä ei löydä aineistoa. Ja kuka jaksaa käydä tarkan haun puuttuessa satojen löydösten tulosjoukkoja läpi, kun ruudulla näkyvistä tiedoista ei parhaallakaan taidolla saa selville, missä hakutuloksessa etsitty asia on. Kaiken lisäksi myös virkailijatiedonhaun ominaisuudet ovat muuttaneet monet toimenpiteet entistä paljon työläämmiksi. Kokoelmatyö on ainakin kaksi kertaa hitaampaa ja hankalampaa aikaisempaan verrattuna, luetteloinnista puhumattakaan. Tällekö nyt pitäisi hurrata?

Mutta kirjasto on ollut myös fantastinen työpaikka. Tunnen itseni varsin etuoikeutetuksi, kun olen voinut tehdä työtä Tampereen kaupunginkirjaston musiikkiosastolla. Omat arvot eivät koskaan ole olleet ristiriidassa työpaikan arvojen kanssa, työsuhde on ollut turvallinen ja jatkuva, yhteistyö ja avunanto on toiminut talon sisällä erittäin hyvin joka suuntaan, ja työtoverit ovat olleet toinen toistaan persoonallisempia ja lahjakkuuksiltaan monitaitoisempia.

Ihanimmat muistot liittyvät asiakaspalvelutilanteisiin, joissa olemme onnistuneet yli asiakkaan odotusten. Uskokaa tai älkää, niitä on tuhansia. Mikään ei ole palkitsevampaa kuin asiakkaan säteilevän onnellinen olemus, kun juuri **hänen** asiansa on saanut onnellisen lopun. Joku on kertonut, että olemme säästäneet hänen henkensä, kun onnettoman rakkauden kärsimyksiin löytyi lääkettä. Musiikki sen tietysti teki, mutta jostakin piti löytää paikka missä Lenskin aarian saattoi kuunnella 23 kertaa peräkkäin. Olemme pelastaneet konsertteja, kun säestäjälle on taiottu sekunnissa nuotti tai välijuonnon puuttuva tieto on kaivettu esiin puolessa minuutissa. Ristiäisten, häiden ja hautajaisten musiikkia suunnitellessa on eläydytty vakaumukseen jos toiseen ja Karjalan kaipuutakin lievennetty. Kirjastossako muka ei tapahdu sensaatioita? Olisivatpa vain lööppien tekijät edes joskus paikalla!

Olemme oppineet kertomaan onnistuneista tilanteista myös työyhteisössä toinen toisillemme – oivallinen tapa lisätä työhyvinvointia muuten. Kun työtoverin koko olemus viestii riemusta onnellisesti päättyneen hakutehtävän jälkeen, elää konkreettisesti todeksi sanonnan ”delad glädje är dubbel glädje”. Samanlainen jaettu riemu on usein siivittänyt yhteistä aherrusta jonkun tärkeän päämäärän saavuttamiseksi. Kun työtovereilla on erilaisia lahjakkuuksia ja taipumuksia, ne tuottavat yhteen koottuna loistavia ideoita, päteviä perusteluja ja sinnikästä puurtamista. Sinnikäs etukäteisponnistelu tuntuu melkein paremmalta kuin täyttymys.

Sitten ne aamut vähän ennen kuin kirjaston ovet aukaistaan. Monet ahkerat kädet ovat uurastaneet, ja musiikkikulttuurin aarteet ovat valmiina paikoillaan odottamassa noutajaansa. Tunnelma on seesteisen hiljainen, päivän juhlavieraat ovat kohta tulossa. Mieleen tulevat papin sanat messussa, kun hän kutsuu kristikansaa nauttimaan ehtoollisen sakramenttia: ”tulkaa sillä kaikki on valmista”. Saan tämän huikaisevan elämyksen jokaisessa aamuvuorossa, jos vain maltan nousta työpöydän äärestä kävelemään hyllyjen valtakuntaan.

Mistä minä sen juhlan tulevan elämäni aamuihin taion?

Kerro lopuksi jotain ihan henkilökohtaista…

Olkoon menneeksi. Olen runebergiläinen kaunosielu, jonka suonissa virtaa rationaalin talonpojan veri. Minulla on kolme rakkautta ylitse muiden: musiikki, Yle Radio 1 ja kotikunta. Ne eivät ole vielä koskaan pettäneet minua, mutta saa nähdä haalistuuko suhteemme tulevassa elämässä, kun kaikille voi nyt antaa aikaansa ilman kirjaston asettamia rajoituksia.

Musiikin osalta luotan **Franz Schubertin** sanoihin: ”Kuin jostain kaukaa kuulen yhä Mozartin taikasävelten kaiun. Ne viittaavat tämän elämämme pimeydessä meille tietä valoisaan, kirkkaaseen, etäiseen kauneuteen, johon me toivoa täynnä luotamme.” Suhde kotikuntaan jännittää eniten. Osoittautuuko se haavemaailmaksi tai tuhoaako uuden hallituksen kuntapolitiikka suhteemme? Kuka tuosta Ylestäkään tietää? Pysyisivät nyt kuitenkin sivistyksen asialla.

Siunatuksi lopuksi kiitän kaikkia kollegoja, joiden kanssa olen saanut vuosien varrella tehdä antoisaa yhteistyötä.

Kuva Jouni Kuusinen

Nuoret, kirjasto ja musiikki

Olli Koponen

■ Ensimmäinen puolivuotiskauteni musiikkikirjastonhoitajana on nyt takana, ja olisikin huolestuttavaa, ellei kyseinen työperiodi olisi herättänyt joitakin havaintoihin perustuvia ajatuksia. Olen huomannut kirjastotyön olevan käytännön tasolla monelta osin rutiineihin perustuvien työtehtävien hoitamista, missä vaihtelevuus sekä aihepiirin kiehtovuus toimivat merkittävimpinä virikkeitä. Konkreettinen asiakaspalvelu on kuitenkin oma maailmansa jo siksi, että se mahdollistaa asiakaskunnan ja palveluiden kohtaamisen makrotasoisen, sekä yhteiskunnallisen tarkastelun. Lisäksi asiakaspalvelun merkitystä kirjastotyössä korostetaan jatkuvasti, ja koko kirjastotoimintaa on pyritty viemään enemmän asiakaslähtöiseksi. Ikäväkseni olen joutunut toteamaan, etteivät musiikkikirjastojen palvelut vedä enää puoleensa keskimääräistä nuorison edustajaa, vaikka jo yleisten kirjastojen toiminta-ajatus lupaa palveluiden kohdistuvan monipuolisesti eri ikäryhmien kansalaisille erityisryhmien sijaan. ■

Huoli on aiheellinen, kun vuoden 2010 tilastojen mukaan kotikuntani yleisen kirjaston kokonaislainauksen lasku edellisestä vuodesta oli musiikkiosaston kohdalla prosentuaalisesti yli kymmenkertainen muuhun lainaukseen verraten. Vaje nuorista asiakkaista johtuu epäilemättä musiikin verkkolatauksen ja verkkopalveluiden käytön helppoudesta, sekä vastavuoroisesti kirjaston imagosta nuorten silmissä. Imago voi olla joko hankalasti lähestyttävän elitistinen tai eilispäivän instituutiota edustava, mutta joka tapauksessa luultavasti vääriin uskomuksiin perustuva. Kirjasto edustaa monelle nykynuorelle jotain oman kokemusmaailman ulkopuolista ja ikiaikaista kokonaisuutta, mikä on aina ollut ja tulee myös olemaan järkähtämättömästi olemassa. Vastaavasti suhtaudutaan klassisen

musiikin kaanoniin, kun Beethovenin yhdeksäs sinfoniakin heräsi aikoinaan nuorten mielissä henkiin vasta asiayhteydestään irrotettuna, *Kellopeliappelsiinin* vastakulttuuriseen kuvakieleen liitettynä. Lisäksi kirjastojen henkilökunnan suhtautuminen nuoriin asiakkaisiin voi olla varautunut: nuori edustaa ongelmallista välivaihetta lapsiasiakkaan ja ”oikean” asiakkaan välillä. Musiikin ja nuorten asemaa onkin kiinnostavaa pyrkiä käsittelemään sekä kirjastojen, että yhteiskunnallisten ilmiöiden kautta.

Musiikki on ollut jo pitkään etenkin valtavirtaa edustavien tekijöiden osalta teollistunutta. Samalla myös valtaosa musiikin tekijöistä unelmoi tilanteesta, jossa saisivat elantonsa musiikin tekemisestä. En näe syytä kieltää, etteikö musiikin tekijöiden ja esittäjien tulisi saada työstään kelvollinen korvaus, kuten kaikkien muidenkin. Eri toimintakenttien edustajat janoavat oikeutetusti, mutta usein yksisilmäisesti ja toisten kustannuksella, omia etujaan etenkin rahan ollessa kysymyksessä. Kylmä bisnesajattelu ei kuitenkaan sovi osaksi kirjastotoimintaa erityisen hyvin, ja lisäksi se tuntuu omasta mielestäni vastoin yleisiä käytäntöjä hieman vanhanaikaiselta. Kun musiikkia halutaan tukea suoraviivaisten ketjujen mukaisesti, unohdetaan usein samalla sen mahdollistavat yhteisölliset vaikutusmahdollisuudet, enkä tarkoita nyt pelkästään konsertteja ja muita elävälle musiikille perustuvia tapahtumia.

Musiikki osana identiteetin muodostusta

Tavallista nuorta ei saa välttämättä houkutelluksi kirjastoon fyysisellä äänitteellä, ja sama tilanne on yleistynyt myös levykauppojen kohdalla. Kun kirjaston käyttö on ilmaista lainaustoiminnankin osalta, saattaa monelta samalla unohtua kirjaston tarjoamat muut palvelut. Etenkin nuoret ryhmittymineen pitävät musiikkia kenties tärkeimpänä elementtinä identiteettinsä rakentamisessa, mutta näin toimiessaan he eivät välttämättä etsi absoluuttista organisoitua ääntä, vaan esimerkiksi jaetuilla kokemuksilla ja toimintaa määrittävillä ympäristötekijöillä on merkitystä. Musiikilla on suuria voimavaroja sekä kyky vaikuttaa monipuolisesti itsensä ulkopuolelle, ja se on nuorille usein jopa itse konkreettista musiikkia tärkeämpää.

Kun nuorten intressit ovat musiikin käytön suhteen kaksisuuntaisia, osaltaan yhteisöllisiä ja toisaalta yksilön identiteettiä määrittäviä, pitäisi kirjaston pystyä vastaamaan näihin tarpeisiin palveluillaan, tiloillaan ja virikeympäristönä yleensäkin – ainakin nuorten itsensä mielestä. Silti nuoret tuntuvat sopivan kirjaston palvelukenttään parhaiten koulun ja kirjaston yhteistyön mukaisina tulevina asiakkaina, kun vapaa-aikana heidät koetaan häiriöksi. Nuorilla on kuitenkin tarve luottaa aikuisiin, joihin kirjaston työntekijätkin ovat luettavissa. Kirjaston henkilökunnan tulee paitsi pyrkiä pitämään nuorten asiakkaidensa puolia, myös tehdä nuorille selväksi asian olevan näin. Nuorisokulttuurit edustavat totaalisen kontrollilähtöisyyden ohjailtavuuden sijaan ihmisiä, jotka muodostavat kokemastaan merkityksiä ulkoisten ärsykkeiden ja ideologian kohtauspaikoilla.

Mediatutkija **Johan Förnäs** painottaa kulttuurin ja viestinnän yhteyttä todetessaan, että kulttuuri muodostuu merkityksenannon käytännöissä eli ihmisten välisten symbolien vaihdannassa. Kun kulttuuri rakentaa identiteettejä ja samanaikaisesti yhdistää minän muihin, eli rakentaa eroja, olisi kirjastolla hyvät edellytykset vastata virikkeillään nuorten tarpeisiin, jotka ovat tällä alueella väestön muita ikäryhmiä konkreettisemmat. Kuten sosiologi **Stuart Hall** on todennut, identiteetin voidaan katsoa kaventavan henkilökohtaisten ja ulkopuolisten maailmojen välistä kuilua, kun projisoimme itsemme kulttuurisiin identiteetteihin ja samalla sisäistämme niiden merkitykset ja arvot, kun teemme niistä osan itseämme.

Yhteisöllisyyden monet muodot

Nuorten kirjastoon kohdistuvaa unohdusta voidaan yrittää selittää tilanteella, jossa julkisen tilan merkitys on kokonaan unohdettu näennäisen subjektiivisen vapauden korostuessa. Sosiologi **Zygmunt Bauman** on todennut, että postmoderni normittomuus edellyttää yksilöllistä identiteetin rakentamista, ja samalla vapaus tuo mukanaan rajattomasti

mahdollisuuksia, jolloin yksilö alkaa jotain saavutettuaan työstää tyytymättömänä jotain uutta. Vaikka tarvetta olisi, harva osaakaan enää kaivata julkista tilaa, jossa yksilöt voisivat kohdata toisiaan tai johon juurruttaa oman identiteettinsä. Julkisen alueen yhteisöihin ja yhteiskuntaan juurruttavan vaikutuksen sijaan etenkin media on ansiokkaasti onnistunut tekemään selviämisestä yksilöllistä. Julkisesta alueesta onkin hiljalleen muodostunut yksityisten draamojen näyttämö, ja esimerkiksi Big Brother –televisio-ohjelma kääntää tosi-tv:n ominaisuudessa Orwellilaisen ”isoveli valvoo” –ajatuksen päälaelleen esittäessään kaikelle kansalle yksilöiden draamaa, jota voi kotoa käsin joko kritisoida tai ihailla. Bauman kiteyttää ajatuksen siten, että nyky-yhteiskunnan julkiset kysymykset ovat lähinnä julkisuuden henkilöiden yksityisiä ongelmia. Tällaisen trendin vallitessa kirjastoon tuskin edes kiinnostaa lähteä ainakaan ilman erityisiä syitä, jollaiset taas ovat yleensä julkisen tilan hyödyntämisen sijaan esimerkiksi tietyn aineiston tarpeesta syntyviä.

Paradoksaalisesti myös yhteisöllisyys on yhä muodikasta, mutta syynä sille on vapaan yksilön turvattomuus. Siten julkiselle areenalle uskaltaudutaan verkostoitumisen toivossa, mutta tavoitteena ei yleensä ole löytää yhteisiä asioita ja toimintatapoja. Pyrkimys yhteiseen etuun katoaa, kun esimerkkejä haetaan yksilöiden identiteettikamppailusta ja turvattomuudesta. Bauman onkin lanseerannut termin ”naulakkoyhteisöistä”, jotka syntyvät tietyn esityksen ympärille, joka arjesta poiketessaan on ainut syy saamaan joukon ihmisiä saman katon alle. Näennäinen yhteisöllisyys ja jaetut, esim. ulkoiset tyylilliset yhteispiirteet kuitenkin menettävät merkityksensä tilaisuuden päätyttyä. Edellä mainittu kuvaus pätee melko suoraan koskemaan musiikkikonsertteja tyylilajista riippumatta. Sinfoniakonsertin yleisöstä valtaosa on tullut paikalle näyttäytyäkseen ns. korkeakulttuurin edustajana, vaikkei aihe aidosti kiinnostaisikaan.

Vastaavasti uusi median hypettämä populaarimusiikin ilmiö kerää keikkapaikalle ilmeisen lähdekritiikitöntä ja samalla aina yhtä haltioitunutta väkeä. Poikkeukseksi tästä on nostettavissa monet nuoriso- ja vastakulttuurilliset ilmiöt, joille merkittävin yhteinen nimittäjä on musiikki, mutta samalla ideologiset arvo(s)tukset patistavat myös ajattelemaan. En kiellä, etteivätkö esimerkiksi monet radikaalit nuorisoliikkeet perustuisi yksilöiden turvan löytämiselle vertaistukiryhmän mukaisesti. Vaikka tyylillisetkin piirteet voivat olla teennäisiä, ne ovat omiaan määrittämään yhteisiä merkityksiä.

Toisin kuin naulakkoyhteisöissä on tapana, nuorisokulttuurien ”jäsenet” kuuluvat edustamaansa ryhmittymään kokopäiväisesti, ja lisäksi kiinnostus on aitoa. Perimmäinen tarkoitukseni on korostaa, että on olemassa lukuisia tapoja suhtautua musiikkiin, ja jotkut niistä ovat samalla suopeita myös musiikkikirjastoille. Kenties kirjasto voisi olla paikka, missä erilaiset yksilöt omine tarpeineen voisivat kohdata toisensa kokoelman ja rakennuksen rajaamassa viitekehyksessä. Yhteenkuuluvuuden konteksteista huolimatta jokainen nuori on omanlaisensa persoona, ja myös nuorista löytyy ihmistyyppien koko kirjo. Nuoruus yhteiskunnallisena ilmiönä on muuttunut, kun vahvasti luokkayhteiskuntaan sidottu yhtenäinen alakulttuuri on korvautunut pitkälti heterogeenisilla pienryhmillä.

Ajanmukaisuus ja muutosten paine

Etenkin alle parikymppisten tavallisten nuorten mielestä CD-levy ja yleensäkin fyysinen äänitemuoto tuntuu aiempaa yleisemmin tarpeettomalta ja sisältöön nähden ylimääräiseltä. Myös musiikkiteollisuuden näkökulma on, että teknologiayritykset tulisi nähdä bisneksen kasvun uusina vetureina, mikä suosii osaltaan uusia formaatteja sekä tapoja käyttää musiikkia. Vaikka niin sanottu formaattisota musiikin julkaisemisessa on jatkunut tavallaan jo vuosikymmeniä ja sen volyymiä on usein liioiteltu, on tämän hetkinen jaottelu fyysisen ja sähköisen julkaisumuodon välillä konkreettinen. Kuten Yleisradion toimitusjohtaja **Lauri Kivinen** on työnsä haasteisiin liittyen todennut, mediamaailmaa ohjaavat perusasiat ovat teknologia, sääntely ja kuluttajien tottumukset. Musiikintutkija **Mark Mulligan** on sitä mieltä, etteivät nykyiset musiikkipalvelut kohtaa kuluttajien tarpeita, kun 16-24 -vuotiaat lataavat paljon musiikkitiedostoja

internetistä, ja sitä nuoremmat ovat vielä vähäisemmässä määrin kiinnostuneita musiikin omistamisesta.

Sen sijaan Mulligan uskoo, että nuoret kaipaavat sosiaalisia ja personoituja palveluita, joiden varaan musiikkialan pitäisi rakentaa tuotteensa. Bisnesajattelua lukuun ottamatta, näihin tarpeisiin kirjastotkin voisivat pyrkiä vastaamaan. Kun englantilaisen Factory -levy-yhtiön pomo **Tony Wilson** luonnehti aikanaan, että etenkin lamakautena ainoat levyn ostajat ovat nuoria, joille musiikki merkitsee enemmän kuin raha, voisi samaan näkökulmaan etäisesti tukeutuen kuvitella kirjastojen tarjonnan kiinnostavan nuoria, jos kysyntään kyetään vastaamaan kattavasti, ajanmukaisesti, ja ennen kaikkea sisältölähtöisesti. Asiointi on kirjastoissa vieläpä maksutonta, mutta kiinnostuksen herättäminen edellyttää monipuolista kokoelmaa, sekä sen päälle jotain erityistä lisäarvoa.

Musiikin lainaaminen kirjastossa on siinä mielessä yllättävän lähellä nykyisin muodikasta verkon streaming-palveluiden käyttöä, että musiikin saa kuunneltavaksi ilman omistusoikeutta. Kuitenkin kirjaston ajanmukaisuus edellyttää käytännön toimenpiteitä tarjotakseen vertailukelpoisen vaihtoehdon vapaa-ajan käyttömusiikin hankinnalle. Hieman kärjistäen voi todeta, että klassisen musiikin harrastajat sekä esimerkiksi musiikin opiskelijat löytävät hyvän musiikkikirjaston vastakin, koska useimmiten kyse on heidän kohdallaan pidemmän aikavälin vakaumuksesta tai oman työn- ja toimenkuvan toteuttamisesta. Valtaväestölle sen sijaan verkkopalveluiden – vaikka laittomienkin – käytön helppous ajaa vaivattomuudessaan kirjastoon kapuamisen edelle.

Koko Suomen mittapuulla musiikkikirjastojen tilanne ei käsittääkseni ole hälyttävä, vaikka lainamäärät ovatkin jatkaneet laskuaan, jota voi osittain perustella myös taannoisten ”hullujen vuosien” korkeilla lainamäärillä, jotka vääristävät yhä tilastoja. Jotain on kuitenkin keksittävä, sillä muuten, varsinkaan jos nykyisenlaisille palveluille ei enää koeta olevan tarvetta, ei musiikkikirjastojen olemassaololle ole juuri perusteita.

Musiikkikirjastot voivat tuskin tarjota käyttäjilleen yhtäkkiä jotain kaiken mullistavaa suuren kokoluokan uutta palvelumuotoa tai keksintöä, vaan toimivan kokonaisuuden täytyy kasaantua lukuisista osatekijöistä. Kun kirjastoissa työskentelee asiantuntevaa henkilökuntaa, olisi siitä kenties aiheellista pyrkiä saamaan irti nykyistä monipuolisempaa hyötyä.

Samalla kun kirjastoissa korostetaan asiakaslähtöisyyttä, asiakkaat ovat aiempaa omatoimisempia. Lisäksi heidän apunaan on asiakaspäätteitä ja aineiston löytämistä helpottavia opasteita, mitkä kaikessa tarpeellisuudessaan saavat kirjastonhoitajan istumisen palvelutiskin takana tuntumaan välillä konkreettisessa asiakaspalvelumielessä jopa perusteettomalta. Teknologian kehittyessä ja muotivirtausten vaihtuessa ei rajallisilla määrärahoilla kannata edes yrittää nostaa profiilia keskittymällä ainoastaan fyysisen materiaalin hankkimiseen. Asiantuntemus ja monipuoliset sisällöt ovat todennäköisemmin ne elementit, joilla kirjasto kykenee erottumaan edukseen, sekä imagollisesti että tarjonnallisesti. Toimintaperiaatteellisen demokraattisuuden tulisi myös taata asiakaspalvelulle tasapuoliset lähtökohdat.

Kirjaston rajat

Vasta viime vuosina on havahduttu toteamaan, että nuorilla on suuri vaikutus kirjastolaitoksen tulevaisuudelle. Samalla on myönnettävä, ettei kirjaston perinteinen tarjonta riitä herättämään nuorten kiinnostusta, eikä kaikista edelleenkään kasva lukijoita. Kun nuorille järjestetään kirjaston puitteissa muuta kiinnostavaa toimintaa sekä mahdollisuus yhteisöllisyyteen, saattaa moni jopa sattumalta ajautua kirjastolle tyypillisempienkin palveluiden äärelle. On selvää, että nuorten asiakkaiden tavoittaminen edellyttäisi perustavaa kirjaston käytön, rajojen ja toiminnallisten mahdollisuuksien uudelleenarviointia, enkä itsekään näe suoranaista tarvetta esimerkiksi nuorisotalon ja musiikkikirjaston yhdistämiselle. Jos kuitenkin halutaan, että nuorten tarpeet ja kirjaston toiminnan rajat kohtaavat, täytyy ensin olla selvillä, mitä kaikkea kirjastotoiminta saa, ja mitä sen tulee sisältää. Aikansa seuraaminen on perusteltua ennen kaikkea siksi, että

vallitsevat trendit vastareaktioineen vaihtelevat ja toistuvat sykleittäin, jolloin myös nuorten tarpeet ovat jatkuvassa muutoksessa.

Lisäksi kehityksessä on tärkeää pyrkiä muistamaan ”marginaalinuorten” tarpeita, sillä heille kirjasto voi monesti olla keskimääräistä arvokkaampi asia. Nuorelle asiakkaalle kirjasto voi olla opiskelu-, kohtaamis- tai ajantappopaikka, sekä myös turvasatama. Kirjasto voi olla tilana valvottu alue, jonne on turvallista ja mukavaa tulla. Lisäksi kirjasto edustaa monille nuorille puolueetonta maaperää, jossa saa olla oma itsensä. Mainitut ominaisuudet antavat identiteetinrakennustyölle tarvittavat puitteet, ja musiikkiosasto oleellisia virikkeitä.

Luottamuksellinen vuorovaikutussuhde toimintaa määrittävänä periaatteena nuoren asiakaskunnan ja kirjaston henkilökunnan välillä epäilemättä vahvistaisi osapuolten keskinäistä yhteisymmärrystä, lisäisi tietoa odotuksista ja tarpeista, sekä myös edesauttaisi nuoria hahmottamaan paremmin kirjaston käytön mahdollisuuksia.

Lähteet

Bauman, Zygmunt (2001) Community: seeking safet in an insecure world. Campridge: Polity.
Hall, Stuart (1999) Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
Jokinen, Heikki (2011) Sisältöjen mies. *Teostory – teoston asiakaslehti* (1): 8.
Kauhanen, Mika (2011) Midemissä katsottiin musiikkialan tulevaisuuteen. *Teostory – teoston asiakaslehti* (1): 23, 31.
Mediatutkimuksen vaeltava teoria (2004) Toim. Tuomo Mörä, Inka Salovaara-Moring & Sanna Valtonen. Helsinki: Gaudeamus.
Nuortenkirjastotyön käsikirja (2007) Toim. Raisa Alameri-Sajama. Helsinki: BTJ Kustannus.

Kuva Jussi Ojanen

Musiikkibasaarin suunnittelijan päiväkirjasta

Jaska Järvilehto

Maalis-huhtikuun vaihteessa aloitin Kirjastot.fi:n yhteyteen rakennettavan musiikkikirjastojen yhteisen valtakunnallisen verkkopalvelun Musiikkibasaarin suunnittelijana. Asetin hankkeen ensimmäisen vaiheen tavoitteeksi koota yhteen musiikkikirjastojen verkossa nykyisellään tarjoamat musiikkiaiheiset verkkosisällöt ja -palvelut. Lisäksi olen selvitellyt mahdollisuutta tuottaa uusia musiikkiaiheisia verkkopalveluja ja -sisältöjä yhteistyössä muiden Kirjastot.fi-hankkeiden kanssa. Suunnittelu- ja selvitystyö jatkuu vielä, mutta paljon on saatu jo aikaan.

Kysely kirjastoille musiikin verkkopalveluista

Huhtikuussa lähetin yleisille kirjastoille kyselyn, jossa tiedustelin niiden jo toteuttamia ja vielä suunnitteilla olevia musiikkiaiheisia verkkosisältöjä. Lisäksi tiedustelin kirjastojen halukkuutta osallistua valtakunnalliseen musiikin verkkotietopalveluun, sekä pyysin ideoimaan täysin vapaasti uudenlaisia kirjastojen asiakkaille suunnattuja musiikin verkkopalveluita. Määräaikaan mennessä kyselyyn vastasi 29 kirjastoa.

	Kyllä	**Ei**
Onko kirjastonne toteuttanut tai ollut mukana toteuttamassa musiikkiaiheisia verkkopalveluja tai -sisältöjä?	17	12
Onko kirjastossanne suunnitteilla tai rakenteilla musiikkiaiheisia verkkopalveluja tai -sisältöjä?	11	18
Onko kirjastonne kiinnostunut ryhtymään vastaajaksi *Kysy musiikkikirjastonhoitajalta* -palveluun?	15	14

Avointen vastausten pohjalta saa melko hyvän kuvan siitä, millaisia sisältöjä ja palveluita musiikkikirjastot asiakkailleen haluavat verkossa tarjota.

- Paikallisen / alueellisen / maakunnallisen musiikkielämän esittely (11 kpl)
- Laajat musiikkiartikkelit, aihepaketit ja teemaluettelot (9 kpl)
- Musiikin kuuntelu verkossa, erityisesti yhdistettynä tiedonhakuun ja tietokantoihin (7 kpl)
- Musiikkivinkit ja uutuusaineiston esittely (7 kpl)
- Digitaaliset nuotit (4 kpl)
- Musiikkitapahtumien ilmoitukset (4 kpl)
- Verkkoaineistojen ja tietokantojen linkittäminen (3 kpl)
- Musiikin tunnistus hyräilyn perusteella (2 kpl)
- Verkkotietopalvelu (2 kpl)

Vastausten joukossa oli myös kahdeksan edellä mainittujen ryhmien ulkopuolelle jäävää ehdotusta:

- “musiikkiosaston sisältöjen ja palveluiden esittelyä”
- “musiikkikirjasto Second Lifessa ja Habbohotellissa jne.”
- “forum för finlandssvensk musik”
- “musiikin valintakone samaan tapaan kuin Hesarin kirjallisuuden klassikkoautomaatti”
- “asiakkaita koskevia yleisiä asioita tekijänoikeuksista”
- “musiikkialan elektroniset kirjat ja lehdet”
- “vuorovaikutteisen kanavan musiikin arviointia, keskustelua, suosittelua ja jakamista varten”

- “Yhdeltä alustalta mahdollisimman paljon keskeisiä palveluja, nopeasti ja yksinkertaisesti, ettei henkilökunta ja asiakkaat olisi koko ajan pää pyörällä linkkiviidakossa ja tuskailisi yhteen sopimattomien (kaupallisten) ohjelmaversioiden ja niiden päivitysten kanssa.”

Kaiken kaikkiaan kirjastot tuntuvat haluavan tarjota verkossa enimmäkseen hyvinkin samantyyppisiä palveluita kuin mitä nykyisellääänkin on tarjolla. Myös paikallinen näkökulma korostuu vastauksissa.

Musiikkikirjastojen verkkotarjonta ja Naxos Music Library

Jo olemassa olevien verkkosisältöjen osalta totesin, että 29 vastausta ei ole riittävä otanta. Siispä ei auttanut kuin kartoittaa tilanne omatoimisesti ja käydä läpi kaikkien kunnan- ja kaupunginkirjastojen verkkosivut.

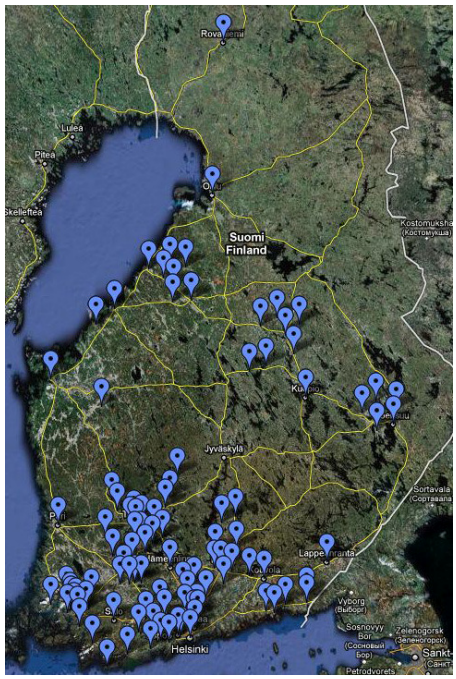

Musiikkikirjastojen verkkosisällöt ovat suurimmaksi osaksi oman musiikkiosaston palveluiden esittelyä: esim. tilat ja aukioloajat, listat tilatuista musiikkilehdistä, musiikinharjoittelutilojen käyttösäännöt ja varausohjeet. Kirjastoilla on lisäksi oman aineistotietokannan ympärille rakennettuja uutuusaineistojen esittelyjä ja erilaisia teemoitettuja aineistokokonaisuuksia esimerkiksi soitonoppaista. Kattavia paikallista musiikkielämää esitteleviä sivustoja on tehty muutamissa kirjastoissa, ja vastausten perusteella tämäntyyppisten sisältöjen tuottamiseen on myös eniten mielenkiintoa.

Monella kirjastolla on asiakkailleen tarjolla myös *Naxos Music Library*. Päätin kartoittaa palvelun yleisyyden ja koota kattavan listan Naxos-kirjastoista. Lopputulos yllätti: Naxos Music Library on hankittu jo kaikkiaan 103:een kunnan- ja kaupungin-kirjastoon, mutta alueellisesti tarjonta on Suomessa hyvin epätasaista. Lista on tarkasteltavissa tarkemmin Googlen karttapalvelussa osoitteessa: http://goo.gl/maps/mGaU

Musiikkiaiheista tietopalvelua ja videosisältöä verkkoon

Musiikkibasaarin yhdeksi osioksi on suunniteltu musiikin valtakunnallista verkkotietopalvelua (*Kysy musiikkikirjastonhoitajalta*). Palvelun toteuttamisesta yhteistyössä Kysy kirjastonhoitajalta -palvelun kanssa on keskusteltu hyvässä yhteistyöhengessä, ja esim. uusien vastaajien perehdyttämiseen on luvattu apua. Kysymysmerkkinä on vielä palvelun tekninen toteutus ja etenkin sen aikataulu, joka ei valitettavasti ole pelkästään Musiikkibasaarista riippuvainen. Lisätietoja voi tiedustella Kysy kirjastonhoitajalta -palvelun suunnittelija Nina Granlundilta (nina.granlund@kirjastot.fi).

Myös *Kirjastokaistan* kanssa on keskustelu mahdollisesta yhteistyöstä. Alustavasti on sovittu, että Kirjastokaistalle ryhdytään tuottamaan myös musiikkiaiheisia sisältöjä, jotka tulevat olemaan esillä Musiikkibasaarissakin. Tämä edellyttää kuitenkin aktiivista osallistumista myös musiikkikirjastoilta ja -kirjastolaisilta. Kirjallisuusaiheisia sisältöjä on Kirjastokaistalle tuotettu yhteistyössä kirjastojen kanssa eri puolilla Suomea. Nyt tarvitaan siis hyviä ideoita ja ehdotuksia miten myös musiikkia ja musiikkikirjastoja voisi tuoda esille. Lisätietoja voi tiedustella Kirjastokaistan toimittaja Riitta Taarastilta (riitta.taarasti@kirjastot.fi).

Myös allekirjoittaneeseen voi olla suoraan yhteydessä sähköpostitse (jaska.jarvilehto@kirjastot.fi) niin Musiikkibsaariin kuin kaikkiin muihinkin musiikkikirjastojen verkkopalveluihin liittyvien asioihin tiimoilta. Toivoisin myös, että musiikkikirjastot tiedottaisivat aktiivisesti verkkohankkeistaan esimerkiksi Kirjastot.fi-keskustelupalstoilla.

Osallistutko Kirjastodebattiin?

Kirjastokaistalle on kaavailtu musiikkikirjastoaiheista Kirjastodebattia.
Onko sinulla kissa, jonka haluat nostaa pöydälle? Jos vastasit myöntävästi,
ota pikaisesti yhteyttä Kirjastokaistan Riitta Taarastiin!

Aiemmat Kirjastodebatit ovat katseltavissa osoitteessa:
http://www.kirjastokaista.fi/kirjastodebatti

Kokoelmatyön kokemuksia Joensuun seutukirjastossa

Katri Piepponen

Joensuu ja sen ympäryskunnat (Kontiolahti, Liperi, Outokumpu ja Polvijärvi), yhteensä noin 110000 asukkaan alue, ovat muodostaneet seudullisen kirjastojärjestelmän vuodesta 2007. Suhteellisen lyhyt ajanjakso ei ole ehtinyt muuttaa varsinkaan kokoelmatyön kuvioita juuri lainkaan, mutta ajattelemisen aihetta on saatu mm. erilaisista selvityksistä.

Joensuun seutukirjaston alkutaipaleella huomio keskittyi aluksi eri kirjaston yhteisten sääntöjen, maksujen ja yleensä yhteisten toimintatapojen etsintään, samoin kuin kirjastojen välisten kuljetusten organisointiin ym. käytännön kysymyksiin. Hankinta- ja luettelointiasioitakin pohdittiin jo perustamisvaiheessa, mutta varsinaisesti kokoelma-asioihin ei tuolloin vielä päästy käsiksi.

Kokoelmatyötä seudullisella tasolla alettiin pohtia oikeastaan vasta keväällä 2008, kun tehtäväksi tuli laatia seudullisen kokoelmapolitiikkapaperin. Eri aineistolajien tilannetta pohtimaan asetettiin useita työryhmiä, joista yksi oli musiikkiaineistojen ryhmä. Ryhmän toiminta on toistaiseksi ollut lähes olematonta, mutta sen verran yritystä on ollut, että Seutukirjastossa tehtiin tuolloin eri kirjastojen ja toimipisteiden musiikkiaineistojen hankintalinjauksia koskenut kysely. Kysymykset koskivat mm. eri aineistotyyppien hankintaa, hankinnan painopisteitä eri aineistolajien kohdalla, hankintaan vaikuttavia seikkoja (esim. väestörakenne, musiikin koulutus ja harrastustoiminta alueella tms.) sekä kirjastojen toiveita ja tavoitteita seudulliselle kokoelmapolitiikalle.

Myöhemmässä vaiheessa kokoelmapolitiikkatyö laajeni käsittämään yhä enemmän kokoelmien arviointia. Kokoelmatilastojen pohjalta on tarkasteltu mm. kokoelmien suuruutta suhteessa lainaukseen eri aineistolajien ja luokkien osalta, kokoelmien ikää ja kiertolukuja ym.. Musiikkiaineistojen kohdalla arviointia on tehty toistaiseksi vasta varsin yleisellä tasolla. Varsinainen keskustelu yhteisistä kokoelma- ja hankintalinjauksista on vielä käymättä. Kokoelmapolitiikkatyö on kokonaisuudessaan ollut erittäin suuritöistä ja pisimmällä se on edennyt tieto- ja kaunokirjallisuuden kohdalla. Tavoitteena on, että musiikkiryhmäkin saataisiin kokoon ja päästäisiin pohtimaan yhdessä kyselyssä esille tulleita asioita.

Pieniä askelia yhteistyössä musiikkikokoelmien osalta on myös otettu. Muutamat seudun kirjastot ovat käyneet läpi omia kokoelmiaan ja lähettäneet pääkirjaston musiikkiosastolle sellaista aineistoa, jolla ei ole omassa kirjastossa suurta kysyntää. Näin pääkirjaston musiikkiosastolle on saatu mm. täydennystä partituureihin, huonokuntoisten nuottien ja kirjojen tilalle on saatu hyväkuntoisia kappaleita, ja jonkin verran sellaistakin aineistoa, jota pääkirjastossa ei ole lainkaan. Pääkirjaston musiikkiosaston rooliksi on ikään kuin luonnostaan, mutta myös kokoelmapolitiikan linjausten mukaan tullut tarjota koko seutukirjaston alueelle sellaista harvemmin kysyttyä materiaalia, jota ei kannata vähäisen käytön vuoksi hankkia muihin kirjastoihin ja toimipisteisiin.

Raportti kokoelmapolitiikkatyöstä ilmestyi hiljattain nimellä *Joensuun seutukirjaston kokoelmien arviointi* ja kokonaisuudessaan se on yli satasivuinen julkaisu. Kuten nimikin kertoo, siirtyi painopiste työn aikana selkeästi arvioinnin suuntaan. Musiikin osalta kokoelmien arvioinnissa ei ole menty kovin syvälle ja tarkoituksena on, että työtä jatkettaisiin vuosittain jonkin osa-alueen kanssa tarkemmin.

Joensuun musiikkiosastolla on myös tehty asiakastutkimus (Perttu Haimakainen), joka valmistui maaliskuussa ja jolla haluttiin kuulostella asiakaskunnan musiikin käyttötottumuksia ja musiikkiosaston palveluihin liittyviä näkemyksiä. Kysely ei sinänsä koske seudullista hankintaa tai kokoelmaa sinänsä kovinkaan paljon, mutta antaa ehkä osviittaa musiikkipalveluiden merkityksestä yleensä ja sitä kautta antaa puhtia tavoitella laadukkaita musiikkipalveluita myös jatkossa.

Heikki Poroila kyselee ja Katri Piepponen vastaa

Oliko kokoelmatyö ylipäätään sellainen asia, jonka ajateltiin, odotettiin, toivottiin, pelättiin jotenkin seutukirjan myötä muuttuvan?

Luulen, että kokoelma-asioita on eri tavoin pidetty mielessä lähestulkoon alusta asti, mutta toiminnan käytännön järjestelyt vaativat aluksi niin paljon huomiota, että aikaa ei yksinkertaisesti ollut kokoelmakysymysten systemaattiseen pohtimiseen. Aluksi esiintyi varmaan pelkojakin sen suhteen, miten ns. omille kokoelmille käy, eli onko kaikki uutuudet kiertämässä Joensuussa, jakautuvatko määrärahat oikeudenmukaisesti jne. Varsin pian alettiin kuitenkin puhua seutukirjaston yhteisistä kokoelmista ja kokoelmapoliittisen työn vauhdittamana on huomattu myös seudullisen kokoelman edut koskien mm. vähemmän käytettyä aineistoa ja aineiston varastointia.

Itse en odottanut alkuvaiheessa mitään kovin radikaalia ja pikaista muutosta tapahtuvaksi musiikkiaineistojen osalta johtuen juuri yllä mainitusta käytännön kysymysten ratkomisesta. Odotukset hieman pidemmällä tähtäimellä olivat lähinnä sen suuntaisia, että seudullinen kokoelma mahdollistaisi pienemmille kirjastoille erikoistumisen paikallisiin tarpeisiin esim. kunnan ikärakenteen, koulutuksen ja harrastusmahdollisuuksien mukaan ja pääkirjaston rooli olisi seudullisesti monipuolisten palvelujen turvaaminen.

Kysely näyttäisi olevan aika pitkälle oletusten kaltainen ja heijastavan suoraan kirjaston kokoa. Tuliko itsellesi kyselyn pohjalta mitään uusia ajatuksia siitä, mikä Joensuun rooli maakuntakirjastona ja seutukirjaston pääpaikkana voisi tai pitäisi olla?

Oikeastaan kysely vain vahvisti ennakkokäsityksiä musiikkiosaston seudullisen ja maakunnallisen palvelutehtävän merkityksestä. Itse olen työskennellyt suurimman osan työhistoriastani Joensuun pääkirjastossa ja sikäli minusta oli valaisevaa saada tietoa kyselyn kautta pienempien kirjastojen musiikkikokoelmista ja hankintalinjauksista. Kyselyn johtopäätös oli siis se, että musiikkiosasto hankkii aineistoa laajalla skaalalla kuten tähänkin saakka ja täydentää siten esim. siirtokokoelmien ja aineiston varausmahdollisuuden kautta muiden kirjastojen suppeaa tarjontaa. Aivan konkreettisena ajatuksena kävi mielessä myös se, että musiikkiosaston ei tarvitsisi kenties hankkia aivan kaikkea sitä musiikkia, mitä seudulle hankitaan ja ainakin lisäkappaleiden hankintaa voisimme pääkirjastossa vähentää, jos kyseistä aineistoa on saatavana muista seudun kirjastoista. Kyselyssä tuli esiin myös odotukset musiikkiosaston seudullisesta asiantuntijaroolista, mikä on näkynyt käytännössä esim. luettelointipuolella koulutuspyyntöinä, hankalien tiedonhakutehtävien kanavoimisena musiikkiosastolle ja toiveina yhteishankintojen organisoimiseksi. Yhteishankintaa on monista syistä johtuen tehty vain vähän, mutta seutukirjaston alkutaipaleella teimme erillisellä määrärahalla esim. klassisen musiikin perusteosten ja rock-klassikoiden yhteishankintaa.

Löytyykö seudun pienemmistä kirjastoista ylipäänsä sellaisia henkilöitä, joiden työnkuvaan musiikin kokoelmatyö liittyy niin voimakkaasti, että heiltä löytyy motivaatiota osallistua seudulliseen pohdintaan?

Tämä on ollut todellakin ongelma, mutta ei siinä mielessä, että kiinnostusta ei olisi, vaan ongelmana on ollut uskoakseni enemmän ajan puute. Meillä on seudun muissa kirjastoissa useitakin henkilöitä, jotka ovat oman harrastuneisuuden tai työhistoriansa puolesta kiinnostuneita musiikkipalveluista. Ongelmana on kokoelmapolitiikkatyön kohdalla ollut se, että kun eri aineistojen työryhmiä on ollut useita, on pienissä kirjastoissa samat henkilöt joutuneet toimimaan useissa työryhmissä. Musiikkikokoelmien pohdinnalle ei ehkä ole riittänyt aikaa eikä energiaa. Kirjastojen keskeisimmät kokoelmiin liittyvät ongelmat ovat olleet jossain muualla kuin musiikkiaineistoissa, jotka ovat kirjastoissa kuitenkin ilmeisesti kooltaan marginaalisessa asemassa.

Voidaanko siis sanoa, että seutukirja on virkistänyt pienten kirjastojen kokoelmien saneeraamista ja yhteisen varastoinnin organisointia?

Kyllä niin voi ihan perustellusti sanoa. Saneeraamista on tapahtunut kylläkin suuremmassa mittakaavassa esim. kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden osalta kuin musiikkiaineiston. Kirjastot ovat saneeranneet sekä aktiivikokoelmiaan että varastojaan. Monet kirjastot ovat luopuneet kokonaan varastoistaan tai pienentäneet omia varastojaan. Pääkirjaston varastoakin on saneerattu. Pyrkimyksenä on keskittää koko seutukirjaston varastointia Joensuuhun.

Musiikkikokoelmiakin on saneerattu joissakin seudun kirjastoissa lähinnä kirja- ja nuottikokoelmien osalta, mutta seudulta on toivottu myös musiikkiosaston asiantuntemusta avuksi kokoelmien saneeraamiseen. Tehtävä tuntuu mielenkiintoiselta, mutta aikaa pitäisi vain löytää jostain reissutyöhön.

Valtakunnallisesta musiikin varastosta olemme täällä haaveilleet sekä yksin että yhdessä. Seudun kirjastot kysyvät toistuvasti mitä tehdä vanhoille LP-levyille. Tässä vuosi tai pari sitten näytti jo siltä että ratkaisu valtakunnalliseen varastointiongelmaan haluttaisiin jo löytää, ja niinpä olen kysyttäessä antanut yleensä neuvoksi malttaa vielä mieli LP-levyjen täydellisen poistamisen suhteen ja odottaa valtakunnallisen ratkaisun

syntymistä. Mutta odottavan aika on pitkä ja osa kirjastoista on nyt poistanut LP-levyt kokoelmistaan. Musiikkiaineistoja ei kirjallisuutta lukuun ottamatta varastoida Joensuussa ollenkaan enkä näe järkeväksi oman musiikkivaraston perustamista Joensuuhun tulevaisuudessakaan. Kysymys on tietysti sekä tilaongelmasta että henkilöresursseista. Jotta vanhaa aineistoa kannattaisi varastoida, pitäisi se luetteloida hyvin tietokantaan, jotta potentiaalisella asiakkaalla olisi mahdollisuus löytää tarvitsemansa materiaali, mutta tällaiseen taannehtivaan luettelointiin ei meillä ole mitään mahdollisuuksia.

Kokoelmapoliittinen raportti on varsin perusteellinen analyysi, jonka pohjalta voisi kaikenlaista johtopäätöstä tehdä. Onko itselläsi sellainen käsitys, että tästä dokumentista on ollut jo tai tulee olemaan käytännöllistä hyötyä vai uhkaako sitä monien selvitysten tapaan unohdus arjen kiireissä?

Arjen kiireet ovat kyllä suuri uhka monen hyvänkin asian toteuttamiselle käytännössä. Valmis raporttihan on sinänsä varsin tuore, vajaan kuukauden ikäinen, vaikka työ alkoikin jo kolmisen vuotta sitten. Suurin tähänastinen hyöty on uskoakseni ollut se, että kokoelmia on alettu pitkän prosessin aikana tarkastella koko seutukirjaston alueella entistä aktiivisemmin. Työ on antanut vahvistusta ja rohkeutta käydä täyttyvien hyllyjen kimppuun ja tilastojen avulla saatu tieto auttaa suuntaamaan hankintaa, poistoja ja varastointia järkevästi. Tarkoitus on että prosessia jatketaan vuosittain, mutta aika näyttää miten siinä onnistutaan. Kysymys on varmaan myös siitä millaisia kokonaisuuksia vuosittain arvioidaan ja kuinka konkreettiseksi tavoitteet määritellään. Nykyisen raportin syntyyn meni useita vuosia ja siitä voi vetää ainakin sellaisen johtopäätöksen, että vuosittain tehtävän arvioinnin kohteen täytyy olla selkeästi rajattu ja suppeahko, jotta tehtävästä voi ylipäätään selviytyä määräajassa.

Millaisena kokonaisuutena sinä näet seutukirjaston nykyisen kokoonpanon, onko siinä mukana riittävästi kirjastoja tai ne oikeat kirjastot? Pitäisikö myös muiden Pohjois-Karjalan kirjastojen kuulua tähän kimppaan, jotta se olisi mielekäs?

Seutukirjaston kokoonpanon suuruus tai pienuus ei mielestäni ole mitenkään keskeinen asia, vaan pääasia on tietysti se, että kirjasto on toiminnallisesti kunnossa. Nykyinen kokoonpano toimii mielestäni hyvin. Yhteistyön laajentaminen ja lujittaminen on sinänsä tietysti toivottava ja tavoiteltava asia. Hiljattain päättyi hanke nimeltä *Kohti Pohjois-Karjalan kirjastoa*, jossa selvitettiin kolmen Pohjois-Karjalan alueella sijaitsevan kirjastoryhmän ja niiden ulkopuolella olevan Valtimon kunnankirjaston tietokantojen yhdistämismahdollisuuksia. Kolme kirjastoryhmää ovat: Jokunen (Joensuun seutukirjasto ja Juuan kunnankirjasto), Kirkas (Kitee-Kesälahden kirjasto, Rääkkylän kunnankirjasto ja Tohmajärven kunnankirjasto) ja Pielinen (Ilomantsin kunnankirjasto, Lieksan ja Nurmeksen kaupunginkirjastot). Yhteistyötä Pohjois-Karjalan kirjastoilla on tietysti myös maakuntakirjaston puitteissa ja lisäksi Pohjois-Karjalassa on maakunnan kattava hankintatoimi.

Oheinen puheenvuoro pidettiin kuvassa näkyvälle yleisölle Seinäjoella huhtikuussa 2011

Haasteita, haasteita, haasteita

Heikki Poroila

”Musiikki yhtenä kirjaston asiakkaita kiinnostavana sisältönä on esiintynyt Suomen yleisissä kirjastoissa monipuolisena palveluna puolen vuosisadan ajan. Verkkaisen alun jälkeen kehitys kiihtyi 1980-luvulla resurssien osalta huippuunsa. 1990-luvun alun lama leikkasi musiikkia keskimääräistä rajummin, eikä resurssisointi sen jälkeen ole enää palannut huippuvuosien tasolle, vaikka esimerkiksi lainausluvut jatkoivat kasvuaan aina 2000-luvun alkuvuosiin asti. Samaan aikaan kun verkon palvelut ja mahdollisuudet haastavat erityisesti musiikkiin liittyviä palveluita, on musiikin asema ja rooli yleisissä kirjastoissa joutunut uhanalaiseksi. Voi perustellusti kysyä, mikä musiikin tulevaisuus kirjastolaitoksessa voi olla.”

1. Moderni suomalainen musiikkikirjasto

Mitä kaikkea voidaan tarkoittaa, kun käytetään käsitettä ”musiikkikirjasto” nykyaikaisessa puheessa?

Ennen toista maailmansotaa termi musiikkikirjasto saattoi tarkoittaa oikeastaan vain yhtä asiaa, nimittäin annoksella musiikkikirjallisuutta ryyditettyä **nuottikirjastoa**. Yhä edelleen maailmassa toimii lukuisia musiikkikirjastoja, joiden työ keskittyy nuottien – sekä painettujen että käsikirjoitusmuotoisten – ympärille. Englanninkielinen ”music library” viittaa pitkälle juuri tähän perinteeseen, jonka rinnalle on tarvittu äänitteet kattava ilmaisu ”fonoteekki” tai ”mediateekki”.

Nuottiaineistoon keskittyvät musiikkikirjastot ovat yleensä tieteellisiä tai erikoiskirjastoja, usein oppilaitosten yhteydessä toimivia yksiköitä. Yleinen kirjasto ei voi keskittyä pelkästään nuotteihin, ei ainakaan Suomessa.

Nuottikirjastojen käyttäjäkunta on todennäköisesti pitkälle valikoitunutta, koska nuottienlukutaito ei kuulu meillä tai missään muuallakaan yleisiin kansalaisvalmiuksiin. Tyypillinen asiakas on tutkija tai opiskelija, joilla kummallakin on omanlaisensa tarvemaailma. Sellaisissa kirjastoissa, joiden kokoelmissa on uniikkia käsikirjoitusaineistoa, tunnetaan myös kolmas asiakasryhmä, uutta repertuaaria etsivä muusikko, kapellimestari tai kustantamon edustaja.

Kansainvälisen musiikkikirjastojen liiton (IAML) piirissä suuret eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset musiikkikirjastot ovat korostuneesti juuri nuottikirjastoja. Niillä on ammattikunnan sisällä korkea status perinteen ja musiikillisen muistin edustajina. Monelle kansainväliselle toimijalle musiikkikirjasto on yhtä kuin nuottikirjasto, nuotisto.

Suomessa puhtaita nuottikirjastoja ei juuri ole, lähimmäksi pääsevät Sibelius-Akatemian ja konservatorioiden kirjastot, Suomalaisen musiikin tiedotuskeskuksen (Fimic) nuotisto, orkestereiden nuotistot sekä Yleisradion nuotiston kaltaiset erikoistapaukset. Kansalliskirjaston nuottikokoelma ja siihen sisällöllisesti läheisesti kuuluva musiikkikäsikirjoitusten kokoelma ovat suomalaisittain myös erikoistapaus, vaikka varsinaisesta eriytyneestä nuottikirjastosta ei voikaan puhua.

Musiikkitieteiden laitokset korkeakouluissa eivät Suomessa toimi niinkään nuottikokoelmina, vaan keskittyvät musiikin alan kirjallisuuteen ja aikakausjulkaisuihin. Suomalaisten yliopistokirjastojen kokoelmissa nuottiaineistolla ei ole merkittävää roolia.

Yleisten kirjastojen kokoelmissa nuottiaineistolla on vankka sija, mutta määrällisesti nuottikokoelma on kaikenkokoisissa yleisissä kirjastoissa äänitekokoelmaa paljon pienempi. Pienimmissä kirjastoissa nuottikokoelma saattaa supistua hyvin rajoitetuksi laulukirjojen ja soitonoppaiden valikoimaksi.

♫ ♫ ♫

Äänitteiden ja myöhemmin kuvatallenteiden tulo musiikkikirjaston kokoelmiin on suhteellisen tuore ilmiö. Vaikka eri maiden kansalliskirjastot ovat jo pidempään keränneet myös ääniteaineistoa, esimerkiksi Suomessa äänitteet otettiin vapaakappalelain piiriin vasta vuonna 1980. Sitä ennen äänitteitä hankittiin musiikkikirjastoihin – lähinnä oppilaitos- ja yleisiin kirjastoihin – pääasiassa kuuntelutarkoituksessa. Tällainen **kuuntelukirjaston** idea on historiallisesti ollut pääosin niukkuuden seurausta. Niukkuutta on esiintynyt sekä asiakkaiden että kirjastojen voimavaroissa, joten yhteisesti kuunneltavissa olevan kokoelman hankkiminen oli pitkään mielekäs ratkaisu.

Suomessa musiikinkuuntelun tarjoaminen oli pitkään ainoa äänitteiden käyttötapa kaikissa erilaisissa musiikkikirjastoissa, oppilaitoskirjastoissa se on jatkunut käytännössä ainoana tapana hyödyntää äänitteitä 2000-luvulle. Yleisissä kirjastoissa tasapainottelu kirjastossa kuuntelemisen ja kotiin lainaamisen välillä jatkui käytännössä 1970-luvulle siitä yksinkertaisesta syystä, että äänitteiden lainaaminen muutenkin kuin kunnanhallituksen erityisellä luvalla tuli lailliseksi vasta vuonna 1972 annetulla asetuksella.

Ajatus musiikin kuuntelemisesta juuri kirjastossa on ollut vahvasti sidoksissa myös teknisiin vaatimuksiin. Varsin pitkään kirjasto oli ainoa julkisesti saavutettavissa oleva palvelu, jolla oli mahdollisuus hankkia äänentoistollisesti kunnolliset laitteet ja tarjota ainakin jonkinlaista kuuntelun rauhaa erityisten kuuntelu-huoneiden muodossa. Tilanne alkoi muuttua laajemmin vasta 1970-luvulla, kun kansalaisten keskimääräisen vaurastumisen seurauksena yhä useammalla alkoi myös kotona olla musiikin kuuntelemiseen tarvittavaa laitteistoa.

Vaikka kuuntelupalvelu on edelleen voimissaan oppilaitoskirjastoissa ja muissa yksiköissä, jotka eivät lainaa äänitteitä, yleisten kirjastojen puolella tapahtui 1980-luvulla massamääräisen kuuntelun romahdus – syinä sekä kotien vaurastuminen että äänitelainauksen yleistyminen –, joka muutti palvelukonseptin suhteellisen nopeasti **itsepalvelukuunteluksi**. Suhteellisen harvoissa yleisissä kirjastoissa on enää tarjolla henkilökunnan hoitamaa kuuntelua, mutta sitäkin useammin tarjolla on asiakkaiden itsensä käyttämiä soittimia tai niiden ryhmiä (CD, kasetti, LP).

Kirjaston tiloissa tapahtuvaa musiikin kuuntelemisen mahdollisuutta ei voi pitää kokonaan vanhentuneena, vaikka se tarve määrällisesti onkin supistunut vaihtoehtojen lisääntyneen tarjonnan ansiosta. Vaikka erityisesti internetin kautta saavutettavissa olevan musiikin määrä on kasvanut räjähdysmäisesti ja siten vähentänyt musiikkikirjaston roolia satunnaisen kuuntelutarpeen hoitajana, ei tarve ole kokonaan loppunut. Kuunnellaanko kirjastossa fyysisiä äänitteitä vai verkon kautta käytettävää musiikkipankkia, ei tässä mielessä ole ratkaisevaa (paitsi käyttötilastojen osalta!).

♫ ♫ ♫

Vaikka musiikkiäänitteiden lainaaminen kirjastosta on monen nykyihmisen päällimmäinen mielikuva musiikkikirjastosta, **äänitekirjaston** käsite on historiallisesti suhteellisen nuori. Monen eri syyn yhteisvaikutuksesta ajatus siitä, että kirjasto voisi tai edes saisi lainata musiikkiäänitteitä kotona käytettäväksi, muuttui todeksi vasta 1970-luvulla.

Äänitelainauksen hyväksymistä musiikkikirjaston palveluksi jarruttivat sekä lainsäädäntö ja ennakkoluulot että käytännölliset näkökohdat. Suomen tekijänoikeuslain mukaan musiikin julkinen esittäminen – mitä kirjastokäytönkin on tulkittu aina olevan – on luvanvaraista. Suomessa asia on käytännössä ratkennut yleisissä kirjastoissa musiikin alan tekijänoikeusjärjestöjen (Teosto ja Gramex) kanssa tehdyllä yleissopimuksella, joka sallii korvausta vastaan musiikin vapaan esittämisen kuntien tilaisuuksissa. Muut kirjastot ovat joutuneet hankkimaan asianomaiset luvat erikseen.

Äänitteet kirjastoaineistona ovat aina olleet ennakkoluulojen kohteena. Niiden kestävyyttä asiakkaiden kotikäytössä on säännöllisesti epäilty, vaikka kokemus on sittemmin osoittanut, ettei vaurioitumisesta johtuva hävikki käytännössä poikkea olennaisesti kirjamuotoisen aineiston hävikistä, vaikka vaurioitumistavat ovatkin erilaisia (vinyylilevyjen naarmut ja äänikasettien tekniset sotkut).

Alttiutta joutua varastamisen kohteeksi on myös pidetty lainauskäytön ongelmana. Se on ollut vaihtelevansuuruinen ongelma musiikkikirjastoissa, jotka ovat pyrkineet pienentämään tätä hävikkiä sekä teknisillä ratkaisuilla (ovella piippaavat suojaukset, sisällön säilyttäminen henkilökunnan tiloissa) että tehostetulla valvonnalla. Vaikka varkaushävikki on eräissä musiikin lajeissa ollut valtakunnallinen ongelma, näyttää ilmiö 2000-luvun aikana menettäneen merkitystään samassa tahdissa kuin äänitteiden vetovoima erityisesti nuorison keskuudessa on vähentynyt.

Kolmas äänitteiden lainaamisen liittyvä ennakkoluulo on liittynyt koko toiminnan tarpeellisuuden kyseenalaistamiseen. Musiikkiin vähemmän aktiivisesti suhtautuvat asiakkaat ja henkilökunnan jäsenet ovat toistuvasti olleet sitä mieltä, että musiikkia tulee riittävästi radiosta ja sittemmin verkosta, eikä äänitteiden lainaustoiminnan edellyttämiin resurssien käyttöihin ole painavaa tarvetta. Tällaista periaatteellista arvokeskustelua ei niinkään käydä julkisuudessa, mutta se heijastuu säännöllisesti mm. äänitteiden hankintamäärärahoista käytävässä keskustelussa.

Käytännön tasolla äänitteiden lainaaminen ei suuremmin poikkea muun aineiston lainaamisesta, mutta erityisesti lainasta palautuvien äänitteiden kunnon ja asianmukaisuuden tarkistamista on pidetty varsin objektiivisin perustein merkittävänä henkilötyön lisääjänä. Siirtyminen automaattien käyttöön ei ole tätä tilannetta muuttanut, koska automaatit eivät osaa tehdä kuntotarkastuksia ihmisen lailla. Joiltakin osin automaatit ovat lisänneet äänitelainauksen käytännön ongelmia, koska varsinkin LP-levyt ovat useimmille automaateille formaattina liian suurikokoisia ja herkästi laitteen mekanismissa vaurioituvia. (Samaa voi sanoa häiriöalttiuden osalta myös uusista CD-pusseista.)

Äänitelainauksen suosio on kuitenkin ollut 1980-luvulta lähtien – jolloin kokoelmat alkoivat monipuolistua ja mm. CD-levyt tulivat tallennevalikoimaan – niin suuri, että siitä tuli nopeasti yleisten kirjastojen musiikkiosastojen päätuote. Äänitelainauksen suuren volyymin ja poikkeuksellisen hyvän kierron ansiosta musiikkikirjastojen toiminta on yleisessä puheessa usein tarkoittamaan juuri CD-lainausta, vaikka se asiallisesti ottaen olisi vain yksi toimintamuoto, vaikkakin historiallisesti tavattoman onnistunut ja suosittu.

♫ ♫ ♫

Vaikka kuuntelu- ja lainauspalvelut usein näyttäytyvät musiikkikirjastojen tärkeimpänä yhteiskunnallisena antina, ei ole mitään perustetta väheksyä kirjastojen merkitystä musiikkiin liittyvän **tietopalvelun** tarjoajana. Se on historiallisesti katsoen hyvin alkuperäinen palvelufunktio, jonka merkitys on muuttunut, mutta ei kadonnut.

Musiikkikirjastojen tietopalvelutarjonta voidaan hahmottaa kolmeksi haaraksi, joista ensimmäinen on kirjaston toimiminen **ajankohtaistapahtumien tiedotuskanavana**. Useimmat kirjastot tarjoavat tilaa musiikkiin liittyville tiedotteille, ilmoituksille ja jopa mainoksille. Tämä rooli on usein passiivista tiedotustilan tarjoamista, mutta voi muuttua myös hyvin aktiiviseksi esimerkiksi näyttelyiden tai muun teematiedottamisen muodossa.

Hyvin vanha ja usein itsestään selvänä pidetty musiikkikirjaston palvelumuoto on musiikkiin liittyvän **informaation ja tiedon tarjoaminen** sekä kirjallisuuden että sittemmin tietokantojen ja verkkopalveluiden avulla. Monipuolinen kirjallisuus- ja lehtikokoelma täyttävät näitä kokoelmia sekä lainattavana että käsikirjastotyyppisenä. Käsikirjastojen merkitys on internetin aikakaudella nopeasti vähentynyt, mutta ei toistaiseksi kokonaan loppunut. Varsinkin historiallisen tiedon osalta kirjaston fyysisellä kokoelmalla näyttää olevan varsin vakaa käyttötarve, vaikka esimerkiksi musiikkikirjallisuuden lainausluvut ovat suhteellisen vähäisiä.

Kolmas musiikkiin liittyvä tietopalvelun haara nojautuu henkilökunnan asiantuntemukseen ja ammattitaitoon. Musiikkikirjastojen tarjoaman henkilökohtaisen neuvonnan ja tietopalvelun suuri merkitys jää usein oivaltamatta tätä työtä tekevien piirin ulkopuolella. Käytännössä on kuitenkin havaittu, että vaikka verkon palvelut ovat tällä alueella koko ajan lisääntyneet, osaa musiikkikirjastojen henkilökunnalle osoitettavista kysymyksistä ei todennäköisesti koskaan voida hoitaa millään muulla tavalla.

Henkilökohtainen neuvonta ja tietopalvelu ovat kirjastojen sisällä kiistanalainen kysymys työn vaatimien resurssien takia, mutta myös siksi, ettei musiikin puolella tarvittavan asiantuntemuksen ja osaamisen määrästä vallitse riittävää yksimielisyyttä. Vaikka joissakin isommissa musiikki-kirjastoissa on edelleen erikoistunutta neuvontahenkilökuntaa, yleinen trendi on jo pitkään ollut pyrkimys vähentää henkilöstöresursseihin ja henkilökohtaiseen osaamiseen perustuvaa palvelua ja siirtää se verkon kautta tarjottavaksi ei-persoonalliseksi palveluksi.

Musiikillisen tietopalvelun tarpeellisuuden kiistanalaisuus perustuu lisääntyvässä määrin oletukseen avoimesta tietoverkosta tarpeisiin vastaavana ratkaisuna. Musiikkikirjastotyön ammattilaisten keskuudessa tällä oletuksella ei ole suurtakaan kannatusta, mutta varsinkin kirjastojen budjetoinnista vastaavat tuntuvat ajattelevan, että asiakkaiden tiedolliset tarpeet pystytään hoitamaan kohtuullisen hyvin myös ilman henkilökuntaa. Tätä harhaa on osaltaan ollut synnyttämässä se tosiasia, että monet yksinkertaiset tiedonhaut todella hoituvat esimerkiksi Wikipedian tai kirjastojen verkkotiedonhaun välineillä. Harhasta on kuitenkin syytä puhua, koska nämä esimerkit jättävät ottamatta huomioon merkittävän osan musiikin tietopalvelutoiminnasta.

Yleisten tietopalvelun resurssointiin liittyvien ongelmien lisäksi varsinkin yleisillä kirjastoilla on asiantuntemuksen puutteellisuudesta seuraavia ongelmia. Musiikin alue on tiedollisesti erittäin laaja, eikä tuo alue ole kaventumassa vaan koko ajan laajentumassa. Minkä tahansa musiikin alueen hallitseminen yksinäänkin on haasteellista, koko musiikin kentän tiedollinen haltuunotto on käytännössä käynyt mahdottomaksi.

Musiikkikirjastoihin hakeutuvien työntekijöiden substanssi-osaaminen on myös hyvin vaihtelevaa. Aiemmin ongelmaksi koettu populaarimusiikin tuntemus on ehkä lisääntynyt, mutta samalla erityisesti taidemusiikin tuntemus on nopeasti heikentynyt. Isonkin musiikkiosaston henkilökunnassa ei välttämättä ole enää ketään taidemusiikkia laajemmin tuntevaa. Sellainen ei ainakaan helpota vaatimuksia saada säilyttää tietopalvelussa riittävästi asiantuntevaa henkilökuntaa. Musiikillisen substanssiosaamisen kaventuminen tai yksipuolistuminen onkin merkittävä tietopalvelutoiminnan uhka.

♫ ♫ ♫

Modernin musiikkikirjaston palvelut eivät välttämättä jää edellä pikaisesti esiteltyihin kokoelma- ja tietopalveluihin. Eräissä poikkeuksellisen hyvin resurssoiduissa yksiköissä asiakkaille pystytään tarjoamaan mahdol-

lisuus **soittaa pianoa** (joskus myös muita soittimia) kirjaston tiloissa. Soittimien lainaustoimintaa ei tiettävästi esiinny yleisissä kirjastoissa, mutta sitäkin on toivottu palveluihin.

Toinen moderniin teknologiaan liittyvä erikoispalvelu on **äänitysstudio**. Käytännön syistä vain muutamassa isossa kirjastossa oleva palvelu liittyy enää suhteellisen väljästi perinteiseen kirjastojen toimintaan, mutta teknisten ja taloudellisten kynnyskysymysten takia sellainen on osoittautunut erittäin suosituksi. Laitteistojen halpenemisen ansiosta tällaisen omaehtoisen studiotoiminnan tarjoaminen ei ole mahdotonta pienemmillekään kirjastoille. Ongelmana ovat yleensä sopivien tilojen ja oman asiantuntemuksen puute. Laitteiden ja ohjelmistojen alituinen päivitystarve en kirjastoille suhteellisen ongelmallinen tosiasia, koska hetken innostuksessa mahdollisesti hankittavan palvelun toistuvat päivitykset voivat osoittautua taloudellisesti mahdottomiksi.

Eräänlaisena äänitysstudion laajennuksena voidaan pitää sitä, että kirjasto tarjoaa musiikin äänittämisen lisäksi myös mahdollisuuden esittää musiikkia kirjaston tiloissa. Tällainen **stage-palvelu** on toistaiseksi erittäin harvinaista, mutta kaikessa epäkirjastomaisuudessaan houkuttelee ainakin niitä, joiden mielestä kirjastojen tulevaisuus on juuri kirjastosidonnaisuuden vähentämisessä eikä suinkaan lisäämisessä.

Teknisesti hyvin uutena, vaikka sisällöllisesti perinteisenä voidaan pitää musiikkikirjastojen tarjoamaa mahdollisuutta kuunnella **musiikkia verkosta kirjaston kustannuksella**. Suomessa on erityisesti Naxos Music Libraryn tarjoama kohtuuhintainen toimintamalli saavuttanut varsin laajaa suosiota ja myös levinneisyyttä sekä yleisten että erikoiskirjastojen puolella. Esimerkiksi Sibelius-Akatemiassa ja muissa oppilaitoskirjastoissa on hankittu tällaisia verkkokuuntelupalveluita, koska niiden avulla voidaan suhteellisen tehokkaasti korvata varsinkin marginaalisemman musiikin hankkiminen pysyvään kokoelmaan.

Viimeiseksi voidaan mainita vielä musiikkikirjastojen tuottamat **omat verkkopalvelut**, joista enemmän tuonnempana.

♫ ♫ ♫

Suomalaisten musiikkikirjastojen palveluvalikoimaa voidaan pitää monipuolisena ja laadukkaana myös kansainvälisesti arvioiden. Tietyt **kansalliset erityispiirteet** on kuitenkin hyvä tunnistaa, koska resurssien rajallisuus pakottaa tulevaisuudessakin priorisoimaan palveluita.

Suomalaiset tieteelliset musiikkikirjastot ovat kansainvälisessä vertailussa harvoja ja kokoelmiltaan suhteellisen suppeita. Täkäläisen musiikkikulttuurin nuoruuden ja maantieteellisen syrjäisyyden seurauksena meillä ei ole nuottikäsikirjoituksia pullistelevia kirjastoja jokaisessa maakunnassa, vaan käytännössä uniikkiaineisto on keskittynyt muutamaan säilytyspaikkaan, merkittävimpinä Kansalliskirjasto, Sibelius-Akatemian kirjasto sekä eräät pienemmät yksiköt kuten Åbo Akademin Sibelius-museo, Jazz Pop arkisto, Fimic ja Yleisradion nuotiston arkisto, joka sekin on nyttemmin siirretty Kansalliskirjastoon.

Näillä yksiköillä ja niiden kokoelmilla on luonnollisesti keskeinen merkitys suomalaisen musiikin ja sen historian tutkimukselle, mutta kansainvälisesti merkitys rajoittuu lähinnä merkittävään Sibelius-aineistoon, koska suomalainen musiikki ei ole laajemman kansainvälisen huomion kohteena.

Väestömäärään suhteutettuna Suomi on kuitenkin maailman huippuluokkaa yleisten kirjastojen musiikkipalveluiden tarjoajana. Yleisten musiikkikirjastojen voima on ennen muuta koko maan kattavassa palveluverkossa, hyvin toimivassa kaukopalvelujärjestelmässä ja yleisesti ottaen erittäin monipuolisissa ja musiikkikulttuurien eri ilmiöt hyvin esittelevissä kokoelmissa. Yleisten kirjastojen palveluilla ei kuitenkaan ole kansainvälisesti ottaen muuta kuin symbolinen ja välillinen rooli, koska esimerkiksi kansainvälinen kaukopalvelutoiminta on vähäistä. Mahdollisuudet verkon kautta tapahtuvaan yhteistoimintaan ovat kuitenkin merkittävät.

Kaikki ei ole Suomessa kuitenkaan parhaalla mahdollisella tavalla musiikkikirjastojenkaan näkökulmasta. Vaikka monet asiat on kyetty erityisesti ammattikunnan omin toimin järjestämään, paljon on vielä tekemättä.

Suomessa ei ole **kansallista musiikin keskuskirjastoa**. Kansalliskirjasto toimii suomalaisen musiikin osalta kokoavana yksikkönä, joka tarjoaa aineistonsa kuitenkin pääosin käytettäväksi vain kirjaston tiloissa. Kansal-

liskirjaston musiikkikirjasto tarjoaa käsikirjastopalveluiden lisäksi mahdollisuuden lainata pääosin ulkomaista musiikkikirjallisuutta, kuunnella musiikkia ja tutkia monenlaisia musiikkidokumentteja kirjastossa. Musiikkikirjaston osana toimiva **kansallinen äänitearkisto** ei lainaa mitään aineistoa, eikä sillä ole ulkomaisten esikuviensa lailla omaa erikoistunutta henkilökuntaansa, ei edes äänitearkistotyöhön keskittyvää johtajaa. Myöskään Fennica-kokoelmaan kuuluvaa nuottiaineistoa ei lainata ja sen taannehtiva dokumentointi on pahasti kesken.

Suomessa ei ole sellaista musiikkikirjastoa, jolla olisi valtakunnallinen tehtävä koota monipuolinen kokoelma maailman kaikista musiikkikulttuureista. Lähellä tätä roolia ovat **yleisten kirjastojen keskuskirjasto** eli Helsingin kaupunginkirjasto, jolle tällainen kokoelmatehtävä ei kuitenkaan perustu selkeään tehtäväksi antoon vaan yleisempiin periaatteisiin. Suomen suurimman yksittäisen äänitekokoelman omistavalla **Yleisradion äänilevystöllä** olisi teoriassa edellytyksiä kansalliseksi äänitekirjastoksi, mutta teoria ei voi muuttua käytännöksi, koska äänilevystö palvelee vain yhtiön ohjelmatoimintaa, eikä ulkopuolisilla ole kokoelman käyttöoikeutta.

Suomessa ei ole myöskään **kansallista musiikin biblio- ja diskografista tietokantaa**. Kansallis-kirjaston VIOLA-tietokanta kattaa pääosin vain Fennica-aineiston (eräät yhteistyössä olevat kirjastot hiukan muuttavat tätä tilannetta), taidekorkeakoulujen ARSCA-tietokanta kattaa vain oppilaitosten omat kokoelmat ja yleisten kirjastojen monelta osin yhtenevät kokoelmat voi saavuttaa vain monen erillisen tietokannan kautta. Frank-yhteishaku helpottaa tässä vain osittain.

Pyrkimyksiä kansalliseen **musiikin yhteistietokantaan** on lähihistoriassa ollut useitakin, mutta ne ovat epäonnistuneet yksi toisensa jälkeen vaihtelevista syistä. Suurimmat ongelmat liittyvät yleisten ja korkeakoulukirjastojen asiakaskunnan ja käytännön tarpeiden erilaisuuteen. Musiikkikirjastojen henkilökuntien piirissä yhteistietokannalla on vankka kannatus, mutta laajemmissa ympyröissä sen ongelmia on pidetty liian isoina ja yhteisyyden tarvetta liian vähäisenä. Tällä hetkellä on käynnissä valtakunnallisia yhteisluettelohankkeita, mutta musiikin tulevaisuuden niiden puitteissa on auki.

Myöskään **musiikkidokumenttien kansallisen varastoinnin tarpeita** ei ole toistaiseksi kyetty ratkaisemaan pysyvällä tavalla. Kuopiossa toimiva Varastokirjasto on ottanut vastaan yleisten ja tieteellisten kirjastojen paperimuotoista musiikkiaineistoa, mutta muutaman vuoden jatkunut LP-levyjen dokumentointi keskeytyi alkuunsa ja sen seurauksena Varastokirjastossa on noin 15000 albumin joukko odottamassa käsittelyä, johon ei näytä löytyvän resursseja. Varastokirjaston perusongelmana on ollut myös yleisempi haluttomuus ottaa vastaan audiovisuaalista aineistoa. LP-levyjen lisäksi kansallisen varastoinnin ratkaisua odottavat myös c-kasetit, VHS-videot ja sekalainen joukko muuta audiovisuaalista aineistoa.

Yhtenä vaihtoehtona Varastokirjastolle on esitetty yleisten kirjastojen keskuskirjaston yhteydessä toimivan HelMet-musiikkivaraston määräämistä kansalliseksi musiikkiaineistojen keskusvarastoksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut HelMet-musiikkivaraston kehittämistä jo useamman vuoden ajan, mutta hallinnolliset ratkaisut ovat tekemättä. Vaikka tällä HelMet-ratkaisulla on kannatusta musiikkikirjastojen kentällä, tuki ei ole aivan yksimielistä. HelMet-musiikkivaraston ongelmana on se, ettei tietokantaa ole teknisistä syistä voitu rakentaa osakohdeluetteloinnin keinoin, jotka taas ovat useimpien muiden yleisten kirjastojen käytössä.

2. Musiikkikirjaston ajankohtaiset haasteet

Vaikka pääosa musiikkikirjastojen palveluista on yhtä perinteikästä ja muuttumatonta kuin kirjastoissa muutenkin, on niillä myös erityispiirteitä, jotka synnyttävät omanlaisiaan haasteita ja suoranaista muutospainetta.

Selkeimmin tämä näkyy teknologian vaikutuksessa. **Musiikkiteknologia** laajasti ymmärrettynä on kehittynyt 1900-luvun jälkipuoliskolla nopeasti, eikä 2000-luvun kehitys verkkomaailmassa jää siitä ainakaan jälkeen. Musiikkikirjastojen näkökulmasta teknologiassa on kysymys toisaalta tallenneformaattien kehityksestä, toisaalta musiikin teknisistä välitys- ja jakelutekniikoista.

Tallenneteknologian pitkä historia on kirjastojen näkökulmasta toisaalta pyrkimystä hyvään äänen laatuun, toisaalta harmillista ponnistelua monen rinnakkaisen formaatin maailmassa, molemmissa tapauksissa hyvän asiakaspalvelun saavuttamiseksi.

Ääniteformaatit ovat kirjastoaineistona ristiriitaisia, koska niitä ei ole koskaan suunniteltu jatkuvaa kierrättämistä ajatellen. Se mikä kestää kotikäytössä hyvin, voi varsinkin yleisen kirjaston oloissa nopeasti osoittautua riittämättömäksi. Perinteinen vinyylilevy on tallenteena suhteellisen hyvin säilyvä, mutta sekä itse levy että pahvinen kotelo kestävät huonosti jatkuvaa käyttöä. Tässä suhteessa yhdessä vaiheessa kirjastoihinkin paljon hankitut c-kasetit eivät olleet juurikaan parempia, koska vaikka muovinen kotelo suojaa itse kasettia, kasetin oma tekninen rakenne on altis häiriöille ja vahingoille. Kasettien äänenlaatu ei myöskään tyydyttänyt vaativampia käyttäjiä, mutta LP-levyä selvästi pienempi koko oli myönteinen muutos.

CD-levyn hyvät ja huonot puolet olivat alusta alkaen selvät. Levy on sopivan kokoinen tallenteena, mutta liian pieni liitteitä ajatellen. Toisin kuin aiemmilla tallenteilla itse käyttö ei kuluta tallenteen pintaa, joka kuitenkin muuten on osoittautunut vaurioalttiiksi. Kun tallenne muuten olisi liki ikuinen, se yksi ainoa ääliö lainaajien joukossa pystyy tuhoamaan kaikkien muiden ilon harmillisen helposti. CD-levyn äänen laatu on riittänyt melkein kaikille kirjaston asiakkaille, eivätkä myöhemmät hifi-tallenteet (SACD) ole yleistyneet. Kirjastoissakin SACD-levyt on järjestään hybridilevyjä.

Kirjastot ovat CD-levyyn asti pystyneet suhteellisen vaivattomasti siirtymään formaatista toiseen, mutta niiden rinnakkainen olemassaolo on tuottanut taloudellisia ongelmia. Pahimmassa vaiheessa 1980-luvun lopulla asiakkailta tuli toiveita uusiin äänitteisiin kolmessa eri formaatissa. Sittemmin kiinnostus on keskittynyt CD-levyyn, josta näyttää myös tulevan musiikkikirjastojen viimeinen ääniteformaatti.

Tallenteita suuremmaksi haasteeksi on noussut musiikin verkkojakelu, jonka kireimmät ehdot asettaa kuitenkin teknologian sijasta **tekijänoikeuslainsäädäntö**. Kun lain lähtökohtana on, että vain oikeudenhaltijalla on oikeus levittää musiikkia tiedostoina tai suoratoistona (streaming) verkossa, kirjastojen perinteiseltä lainaustoiminnalta on laillinen pohja poissa. Vaikka siirtymä tallenteista pelkkään verkkojakeluun on ollut pelättyä hitaampaa, ei toisaalta ole myöskään noussut esiin realistisia hankkeita musiikkikirjastojen pysyttämiseksi mukana uuden musiikin jakelussa. Tältä osin musiikkikirjastojen kehitys on umpikujassa.

Toisaalta verkko tarjoaa **ennen näkemättömiä mahdollisuuksia** levittää musiikkia ja tietoa siitä verkon kautta tapauksissa, joissa tekijänoikeus ei ole sitomassa kirjastonkaan käsiä. Kansallis-kirjaston RAITA-tietokannan kaltaiset hankkeet ovat esimerkkejä tämän mahdollisuuden hyödyntämisestä. Tekijänoikeudellisesti vapaan aineiston parissa tehtävä työ on kirjastojen näkökulmasta vasta alussa ja pääosin kokonaan organisoimatta.

Erityisesti yleisten kirjastojen musiikkitoimintaa uhkaavana voidaan pitää sekä kunnallishallinnon yleisiä **säästöpyrkimyksiä** että kirjastolaitoksen sisäisen resurssienjaon epätasapainoisuutta. Kun uutiset toitottavat verkkomusiikin nopeaa nousua ja samaan aikaan – osin juuri tämän seurauksena – kirjastojen äänitelainausten trendi on muuttunut laskevaksi, on hyvin kerkeästi tartuttu mahdollisuuteen leikata musiikkitoiminnan resursseja kysynnän vähenemiseen vedoten. Vaikka lainauksen lasku on vain yksi musiikkikirjastojen toimintaa kuvaavista ilmiöistä, sen viesti sopii erittäin hyvin julkisten palveluiden kulujen leikkaukseen tähtäävään yleispolitiikkaan.

Musiikin harrastajien käyttäytymisen muutokset ovat tosiasia, joka musiikkikirjastoissa on ymmärrettävä ja johon on opittava reagoimaan. Ainakin seuraavat kolme laajan mittakaavan muutosta on otettava vakavasti. Ensimmäinen on jo edellä mainittu **verkossa tapahtuva musiikkitarjonnan ripeä kasvu** ja väestön tiettyjen osien nopea tarttuminen tähän mahdolli-suuteen. On käynyt ilmeiseksi, että osa musiikkikirjaston perinteisistä käyttäjistä on siirtynyt käyttämään kirjaston kokoelman sijasta tai ainakin sen lisäksi esimerkiksi Spotify-palvelun valikoimaa tai lataa haluamaansa musiikkia muista verkkolähteistä. (Äänitelainaus laski 2010 valtakunnallisesti 13%, joskin lainoja tehtiin silti edelleen huikeat 6,8 miljoonaa.)

Tähän muutokseen on kirjastojen vaikea vastata, koska niillä ei ole laillisia verkkojakelun vaihtoehtoja käytössään. Vaikka kirjaston maksuttomuus muuten on vahva tekijä, verkossa sillä ei ole suurtakaan merkitystä,

koska musiikki verkossa on sekin pääosin ilmaista tai erittäin halpaa. Kun tähän lisätään nopea saanti ja yleisesti ottaen jo varsin laaja valikoima, musiikkikirjaston on erittäin vaikea reagoida mitenkään. Onkin ehkä järkevämpää oppia ajattelemaan, että nämä verkon muut jakelutavat ovat osa kirjastotarjontaa, johon meillä vaan ei ole mitään vaikutusvaltaa.

Toinen musiikinharrastajien käytännöissä tapahtunut muutos on **tarve ja mahdollisuus kuunnella musiikkia muuallakin kuin kotona**. Mobiililaitteiden yleistyminen yhdistettynä verkon hyödyntämiseen myös liikkeellä oltaessa on osaltaan siirtänyt ihmisten kiinnostusta tallenteista ladattaviin tiedostoihin ja suorakuunteluun verkosta. Tähänkään kirjastot eivät ole voineet sitten Walkmanien juuri vastata.

Kolmanneksi on tunnistettava ihmisten ja erityisesti nuorempien ikäluokkien käytössä olevan **vapaan ajan ja varallisuuden mittava lisääntyminen**. Jos musiikki joskus oli nuorison pääharraste, on sillä tänä päivänä useita varteenotettavia haastajia kuten erilaiset pelit ja elokuva. Nuorilla on myös aiempaa paremmat mahdollisuudet ostaa kaikki haluamansa musiikki tai hankkia se ilman maksamista myös muualta kuin kirjastosta. Tätä kautta kirjastomusiikin vetovoima on heikentynyt ilman että kirjastossa olisi tehty mitään varsinaisia virheitä tai vääriä valintoja.

Edellä kuvatut muutokset vaikuttavat ennen muuta yleisten kirjastojen musiikkitoimintaan, joka perustuu ihmisten vapaaehtoiseen valintaan. Erikois- ja tieteellisten musiikkikirjastojen toiminnassa on tapahtunut vähemmän muutoksia, kun palvelun ytimessä on vähemmän äänitteiden lainaaminen. Muutokset myöskään yleisten kirjastojen puolella eivät ole yhtä suuria esimerkiksi nuottien ja kirjallisuuden käyttämisessä.

Kuitenkin myös nuotinnetun musiikin alueella on tapahtumassa muutoksia, jotka voivat jollain aikavälillä heijastua myös vakiintuneeseen nuottikirjastotoimintaan. Jos nuotteja aletaan jaella ja käyttää iPad-näyttöjen avulla, musiikkikirjastoille tulee eteen myös nuottipalvelussa samoja ongelmia kuin äänitteiden puolella, joskaan tuskin ihan samatta mittakaavassa.

3. Minkälainen musiikkikirjasto voi säilyä?

Muutokset musiikkikirjastojen toimintaympäristössä ovat niin suuria, että on perusteltua kysyä jopa koko musiikkikirjaston idean toimivuutta voimakkaasti verkkojakeluun perustuvassa maailmassa.

Mitä tapahtuu, jos toimintamalli perustuu ajatukseen, että **jatketaan kuten ennenkin**? Perinteinen nuottikirjasto ei ainakaan lyhyellä aikavälillä näytä olevan muutosten kourissa, mutta kuten edellä jo totesin, senkin varalta on olemassa uusia tekniikoita, ja lienee enemmän kysymys toimijoiden rohkeudesta ja aloitteellisuudesta kuin keksinnöistä sinänsä. Varsinkin harvinaisempaa nuottiaineistoa tullaan epäilemättä aika nopeasti käyttämään näyttöruudulta, koska painattaminen ei kannata. Mutta voi sekin päivä tulla, jolloin ei enää ilmesty *Suuren toivelaulukirjan* uutta osaa paperilla, vaan sarja alkaa verkossa ilmestyä laulu kerrallaan.

Musiikin kuuntelu verkon kautta näyttää selkeästi olevan tällä hetkellä suosituin tapa korvata musiikkikirjaston palvelua. Hyvin järjestetyt kuuntelupalvelut korvaavat parhaimmillaan tai pahimmillaan sekä kuuntelun että lainaamisen musiikkikirjaston kautta. Kumpikaan ei varmaankaan lopu kokonaan, mutta hyvinkin radikaaleja käyttömäärien vähenemisiä voi silti olla edessä. Ilmeinen johtopäätös ainakin kirjastojen taloushallinnon puolella tullee olemaan äänitekokoelmaan sijoitettavan määrärahan merkittävä pienentäminen.

Tietopalvelun tulevaisuus ei ole yhtä selkeästi hahmotettavissa. Pidän selvänä, että tarve saada musiikkiin liittyvää opastettua tietopalvelua ei katoa minnekään näkyvissä olevan maailman oloissa, koska tämä tarve ei riipu tarjolla olevan tiedon määrästä vaan sen tarjontatavasta. Osa kansalaisista kaipaa henkilökohtaista asiantuntijapalvelua pysyvästi ja osa kysymyksistä jää todennäköisesti yhtä pysyvästi vastaamatta ilman kirjaston henkilökuntaa.

Aiemmin lueteltujen harvinaisempien palveluiden (piano, studio, stage) tarvetta verkkomaailman parantuva tarjonta tuskin hävittää, mutta toisaalta on epätodennäköistä, että nykyisten muutaman yksikön lisäksi tällaista tarjontaa pystyttäisiin tarjoamaan laajasti ympäri Suomea. Ilman laajempaa levikkiä näillä ei voi olla musiikki-

kirjastoa ”pelastavaa” vaikutusta, oli kysyntä kuinka kovaa tahansa. Stage ei ole patenttilääke musiikkikirjastojen vaivoihin.

♫ ♫ ♫

Jos lähtökohdaksi otetaan **perinteisen musiikkikirjastopalvelun päivitetty versio**, mitä mahdollisuuksia tämä käytännössä tarjoaa?

Naxos Music Libraryn kaltaisen palvelun ostaminen kirjaston asiakkaille tuntuu toimivalta mallilta, mutta monista syistä johtuen sitä ei voi pitää yleisratkaisuna varsinkaan äänitelainaukselle. NML:n kaltaisia palveluita ei nimittäin ole tarjolla ainakaan yleisille kirjastoille, eikä niitä ilman erittäin mittavia taloudellisia sijoituksia ole luultavasti jatkossakaan mahdollista ostaa. Syksyllä 2008 käydyissä neuvotteluissa Sony Music Finlandin kanssa kävi ilmi, että 200 NML:n kaltaista lisenssiä pelkästään Sonyn tarjontaan olisi maksanut pääkaupunkiseudun kirjastoille noin 450000 euroa vuodessa. Ei ole syytä olettaa, että tällaisen palvelun laajentaminen koskemaan kaikkia levy-yhtiöitä olisi kirjastojen taloudellisten mahdollisuuksien ulottuvilla.

Tekijänoikeudelliset esteet rajoittavat monen muunkin verkkopalvelun tarjoamista. Kirjastoilla ei ole laillista oikeutta digitoida mitä tahansa musiikkiaineistoa verkkoon, vaikka se puhtaasti käytön mukavuuden ja saatavuuden kannalta olisi erittäin mielekästä. Ei ole myöskään sanottua, että tätä oikeutta olisi edes ostettavissa, koska nuottien kustantajat haluavat pitää tämän tarjonnan omissa käsissään. On mahdollisuuksien rajoissa, että ainakin jotkin e-sisällöt ovat tulevaisuudessa kirjastojen ulottuvilla – kuten tällä hetkellä monet isot tietokannat ovat, musiikissa vaikkapa Groven tietosanakirja –, mutta niiden varaan on vaikea rakentaa johdonmukaista kokoelmatyötä.

Musiikkikirjastoilla on kuitenkin mahdollisuus päivittää perinteistä palvelutarjontaansa verkon suuntaan niissä tapauksissa, joissa tekijänoikeus ei asetu esteeksi. Tällöin puhutaan joko riittävän vanhasta aineistosta (tekijöiden kuolemasta vähintään 70 vuotta, esitysten valmistumisesta vähintään 50 vuotta) tai sitten yhteistyöstä sellaisten tekijöiden kanssa, joita kiinnostaa rahaa enemmän kirjastoverkon tarjoama vetoapu tai kirjastolaitoksen yleinen brändi.

Musiikkikirjastojen näkökulmasta digitointiin perustuvan verkkojulkaisemisen ydinkysymys on toiminnan resurssointi. Ei liene realistista ajatella, että työtä tehdään kymmenissä pienissä yksiköissä vaan kyseessä on selvästikin keskittämistä ja yhteistyötä edellyttävä kehityssuunta. Kun voidaan olettaa, että Kansalliskirjasto ja esimerkiksi Sibelius-Akatemian kirjasto tulevat jatkamaan kotimaisen musiikin verkkoon siirtämistä, huomio voidaan keskittää näiden ulkopuolelle.

Tekijänoikeuslaki sallii tieteellisille ja maakuntakirjastoille myös turvasyistä tapahtuvan digitoinnin, jonka tuloksia voidaan rajoitetusti välittää kiinnostuneille. Tämänhetkinen lakiteksti sallii esimerkiksi vanhojen LP-levyjen digitoinnin ja välittämisen kuuntelupalveluna omistavan kirjaston yksiköissä tarkoitusta varten varattujen päätteiden välityksellä. Laki ei kuitenkaan salli näiden sisältöjen levittämistä avoimessa verkossa, vaikka vapaakappalekirjastoilla on sentään oikeus rakentaa keskinäinen intranet tällaisista sisällöistä. Tämän mahdollisuuden käytöstä ei liene selkeitä suunnitelmia.

Kaikkein selkeimmin alkutilassa on idea yhteistyöstä kirjastolaitoksesta kiinnostuneiden musiikintekijöiden kanssa. Se edellyttäisi todennäköisesti käynnistyäkseen keskitetyn rahoituksen ja mittavan kampanjan. Periaatteellisia esteitä ei kuitenkaan ole esimerkiksi kirjaston suojissa toimivalle **demokirjastolle**, jonka kautta aloittelevat artistit voisivat esitellä tuotantoaan. Tätä samaa ideaa ollaan tosin jo testaamassa suomalaisen Hitlantis-palvelun (hitlantis.com) kautta ilman välitöntä kirjastokytkentään.

Eräänä perinteisen toiminnan päivitysmallina voidaan pitää myös sitä, että musiikkikirjasto ryhtyisi sivutoimiseksi levy-yhtiöksi, joka esimerkiksi puolen vuoden karenssiajan jälkeen ostaisi musiikkia vain verkossa levittävältä yhtiöltä oikeuden lisensoida vastaavien CD-levyjen valmistaminen lainausta varten. Tällaiselle toiminnalle ei ole periaatteellisia esteitä, jos vain kiinnostusta löytyy sekä kirjastojen että levy-yhtiöiden puolelta. Kummastakaan ei ole mitään varmuutta, mutta ainakin idean tasolla voisi ajatella, että esimerkiksi BTJ Finlandin kaltainen yritys saattaisi tässä toimia kirjastojen puolesta yrittäjänä. Idea ei ole muutenkaan

vielä ajankohtainen, koska vastoin monia oletuksia CD-levyjen valmistaminen ei ole kokonaan korvautunut verkkolevityksellä minkään merkittävän musiikinlajin osalta. Näin tulee kuitenkin suurella todennäköisyydellä joskus tapahtumaan, joten siihen kannattaisi ehkä varautua.

Lopuksi on syytä pohtia myös sellaista toimintamallia, jossa ei tyydytä perinteisten palveluiden päivittämiseen vaan lähdetään suoraan etsimään **aivan uusia palvelumuotoja**. Tämä ei tarkoita perinteisten palveluiden hylkäämistä, mutta ei myöskään pelkästään niiden varaan jättäytymistä.

”Mikä tahansa musiikkiin liittyvä” ei voi toimia musiikkikirjaston palveluna, vaan uuden tulee olla sekä tarpeellista (koska kukaan muu ei sitä tarjoa) että haluttua. Voitaneen arvioida, että jo esitellyt soittohuoneet, studiot ja stage-tyyppiset viritelmät edustavat tällaista uutta palvelua, vaikka eivät sinänsä enää uusia olekaan. Niille kaikille on yhteistä myös se, ettei kirjasto ole suinkaan ainoa tarjoaja, vaan pikemminkin kysymys on siitä, että näitä haluttuja palveluita saa tällä hetkellä myös kirjaston kautta.

Lähden seuraavassa siitä ajatuksesta, että oli tämä uusi mitä tahansa, sen **täytyy olla verkon kautta jaettavissa olevaa palvelua**. Kirjasto tilana on epäilemättä vielä pitkään todellisuutta, mutta kokonaan eri asia on, missä määrin kirjastojen tilat voivat toimia musiikkipalveluiden välittäjänä. Omassa tiedossani ei myöskään ole sellaisia toiminnallisia ideoita, joiden toteuttamisessa perinteisellä tilalla olisi keskeinen merkitys.

Ajatus musiikkikirjaston omista verkkopalveluista ei ole uusi. On kuitenkin osoittautunut yllättävän vaikeaksi hahmottaa, mistä kaikesta voisi tai pitäisi olla kysymys. Juuri käynnistynyt projekti Musiikkibasaari tuo tähän toivottavasti lisävalaistusta. Basaarin ensimmäinen esittelytilaisuus oli Tampereella 15.4.2011 järjestetty tietoisku.

Esittelen lyhyesti muutamia mahdollisia ideoita, joita itse pidän sekä toivottavina että toteuttamiskelpoisina. Ensimmäinen on **keskitetty tapahtumatiedotus**. Musiikkiin liittyvästä tapahtumatiedotuksesta ei sinänsä ole pulaa, mutta kirjastoilla saattaisi olla motivaatio ja kyky koota tätä tiedostusta yhteen paikkaan. Ei siksi, että musiikkikirjastolla olisi käytössään mitään yliluonnollisia kykyjä vaan koska sillä on perinteisesti ollut rooli tapahtumatiedotuksessa. Hienointa olisi, jos tällainen palvelu olisi valtakunnallista, mutta muunnettavissa asiakkaan tarpeiden mukaan paikalliseksi tai alueelliseksi tyyliin ”Mitähän Seinäjoen seudulla on tarjolla tällä viikolla?”

Toinen ilmeinen musiikkikirjastoille luonteva palvelu on **Kysy musiikkikirjastonhoitajalta**. Tällä toiminnalla on pitkät perinteet esimerkiksi Yleisradion puolella, mutta verkkopalveluna se on jäänyt yleisen Kysy kirjastonhoitajalta –palvelun sisään. Oman arvioni mukaan tällaiselle kysymys ja vastaus -palvelulle on liki kaikissa yhteiskunnallisissa tilanteissa tarvetta ja kysyntää. Hyvin organisoituna verkkopalveluna sen puitteissa voitaisiin yhdistää kirjastojen sisällä ja ulkopuolella olevaa asiantuntemusta.

Kolmas musiikkikirjastoille ainakin teoriassa lankeava tehtävä on **verkossa olevien musiikkijulkaisuiden jonkinasteinen dokumentointi**. Tehtävä saattaa osoittautua kaikki käytössä olevat voimavarat huomioon ottaen ylivoimaiseksi, varsinkin kun toiminnan rahoittajien myötämielestä ei ole mitään takeita, ehkä juuri päinvastoin. Asiaa olisi silti syytä vakavasti tutkia ja eritellä, koska bibliografinen tietokanta on suurin aarteemme, jota kyllä kannattaa kaikin tavoin jalostaa.

Viimeisenä uutena palvelukonseptin elementtinä haluan mainita **musiikkikirjastojen omat sisältöpalvelut**. Tällä en tarkoita kirjastoväestä koottujen bändien tarjontaa vaan sellaista verkkotuotantoa, jossa musiikkikirjasto toimii tarjoamisen lisäksi joko aloitteentekijänä, koordinaattorina tai suoraan sisällöntuottajana. Tällaista toimintaa on harjoiteltu kirjastojen omien verkkosivujen puitteissa jo vuosikausia. Esimerkkeinä voidaan mainita vaikkapa Tampereen kaupunginkirjaston lukuisat teemaluettelot sekä *Musiikkia aiheesta* -palvelu, Helsingin kaupunginkirjaston sarja *Artisti vastaa* sekä Oulun kaupungin-kirjaston Veikko Juntusen digitoitujen nuottien kirjasto. Uusinta uutta edustaa Kirjastot.fi:n LABS-yksikön puitteissa tuotettu *Pinkka*-palvelu.

Oman ryhmänsä muodostavat ne palvelut, jotka on tuotettu ensi sijassa kirjastoammatillisiin tarpeisiin, mutta joilla voi olla hyötykäyttöä myös muilla musiikin parissa työskentelevillä. Sekä *Hankalat musiikkinimet* että

Soitinnimien ohjeluettelo ovat tarjolla kaikille kiinnostuneille, samoin verkossa julkaistut säveltäjien koko tuotannon kattavat yhtenäistettyjen nimekkeiden ohjeluettelot. Vaikka luetteloiden alkuperäinen tarkoitus ei juurikaan kiinnosta ulkopuolisia, tällaisilla kattavilla sävellysluetteloilla on hyötykäyttöä myös kirjastojen ulkopuolella.

♫ ♫ ♫

Puhuminen pelkästään lähitulevaisuuden haasteista peittää helposti alleen sen tosiasian, että suomalaisia musiikkikirjastoja käytetään päivittäin aktiivisesti ja monipuolisesti ja että asiakas-palaute on pääosin myönteistä. Musiikkikirjastomme eivät ole missään syöksykierteessä, vaikka tulevaisuudessa isoja pilviä leijuukin.

Haasteistakin on silti syytä puhua, koska pelkkä hyvä tahto ei tahdo riittää laadukkaiden palveluiden tuottamiseen ja tason ylläpitämiseen. Edellä kuvattuja haasteita onkin syytä ajatella asiakkailta tulevana palautteena, joka on syytä ottaa vakavasti. Kaikkia pulmia ei ehkä pystytä ratkaisemaan, mutta kyllä musiikkikirjastoilla on kaikki mahdollisuudet siirtyä verkkoympäristöönkin elinvoimaisena palveluna.

Tämän numeron puhujat ja kirjoittajat

Pirjo Hakuni – Tampere
Jaska Järvilehto – Vantaa
Olli Koponen – Jyväskylä
Katri Piepponen – Joensuu
Heikki Poroila – Vantaa
A. P. Sarjanto – muusikko, Hämeenlinna

Intervalli 2/2011 – Abstract in English

In his editorial ***Heikki Poroila*** asks, if the music librarians in Finland really have done everything possible and needed to convince outsiders of the importance and value of music libraries. His remarks rise from a report, in which two researchers of information science assimilate music libraries and lending out of CD-ROM's as examples of "less used" library services.

The Finnish singer-songwriter **A. P. Sarjanto** has made three much valued albums (in 1998, 2003, and 2007), but has volunteered to stay in margin. In this interview Sarjanto reveals his musical history and why he is so happy just to be able to play his custom build mandolin.

One of the real pioneers and veterans of the Finnish music librarianship, **Pirjo Hakuni**, is retiring after 45 years of fruitful public service, most of it in Tampere City library. In this interview she looks back with some bitter but mostly happy remarks.

How to get the young people back to music libraries? That is the question of **Olli Koponen**, a new generation music librarian in Jyväskylä City Library. None of his conclusions are easy to carry out, but keeping with just the old answers is certainly not enough, Olli Koponen is arguing.

Jaska Järvilehto has in May started his work as the planner of Musiikkibasaari (Music Bazaar), a national portal for library-generated music web services. After a inquiry to libraries Järvilehto is ready to estimate, what kind of content Musiikkibasaari is able to start with later this year and which interesting, but more complicated services must be realized later.

A national music library meeting in April studied the various ways of cooperation between different music libraries. One of the interesting topics was the experiment of regional library of Joensuu in northern Carelia. The music librarian **Katri Piepponen** reports about the first results and answers some question.

This second issue of Intervalli ends with a paper by **Heikki Poroila**, given in April in Seinäjoki. The paper examines the challenges a modern music library confronts even while trying to keep the status quo, not to speak about being able to provide something really new to our customers and potential users.

The next issue of *Intervalli* will be out in September 2011